8

Ἰταλία καὶ Ἑλβετία

1901.

Helena and Sapho

1902 – 1903

Μακεδονία

1903.

Προσφώνησις

εἰς τὴν Α.Σ. τὸν Μητροπολίτην

Πελαγωνίας Ἰωακείμ.

Σεβασμιώτατε,

Ἀπό τὴν χώραν τῶν μεγάλων ἀναμνήσεων,
ἔνθα εἷς πολιτισμός ἀρχαῖος καὶ ἀκμαῖος
εἷς πολιτισμός ἰδανικός καὶ ὡραῖος
— τῶν γενεῶν καὶ τῶν αἰώνων καύχημα —
ἐσκόρπισε τοῦ Κάλλους τὴν διάνθησιν,
ἐσκόρπισε τῆς Τέχνης τὴν πνοήν —
Ἔνθα εἰς στύλους καὶ στοὰς καὶ ἀνάγλυφα,
εἰς σχήματα θεῶν καὶ ἡμιθέων
εἰς μνήματα σοφῶν καὶ βασιλέων,
εἰς λάμψεις προσφορῶν καὶ κτερισμάτων
εἰς θάμβη τοιχογραφιῶν καὶ νομισμάτων
τῆς Τέχνης ζωγραφίζεται ἡ ἀνταύγεια,
τῆς Δόξης ζωγραφίζεται ἡ αἴγλη —

Ἀπό τὴν χώραν τῶν μεγάλων παραδόσεων,
ἔνθα τὸ πρῶτον ἐπὶ γῆς Εὐρωπαϊκῆς
— γῆς σκοτεινῆς καὶ δεισιδαίμονος —
εἰς στοχασμοὺς προφητικοὺς καὶ θείους
εἰς λυρισμοὺς ἁρμονικοὺς καὶ λείους,
ἐκηρύχθη τῆς Ἀγάπης τὸ Εὐαγγέλιον
ἐκηρύχθη ἡ Βασιλεία τοῦ Χριστοῦ —

Ἔνθα τῶν Ἀποστόλων τὰ ἐμπνευσμένα ῥήματα
τῶν μαρτύρων τὰ δοξασμένα θύματα,
εἰς ἱερὰς καὶ χρυσαυγεῖς σελίδας
εἰς φλογερὰς κ' αἱμοσταγεῖς ῥανίδας,
ἐδίδαξαν τὴν θείαν αὐταπάρνησιν
ἐδίδαξαν τὴν ἄρσιν τοῦ Σταυροῦ —

Ἀπὸ τὴν χώραν τῶν μεγάλων συγκινήσεων,
ἔνθα λαίλαψ θεοστυγὴς καὶ βάρβαρος
τὴν βίαν φέρουσα καὶ τὴν καταστροφήν,
ἀπέσπασε τοὺς κλάδους τῶν δρυμώνων
ἀνέσκαψε τοὺς τάφους τῶν προγόνων,
ἀνέτρεψε τὴν στέγην τοῦ πτωχοῦ
κ' ἐνέσπειρε τὴν φρίκην πανταχοῦ —
Ἔνθα αἱ ἀναμνήσεις αἱ περίδοξοι,
αἱ παραδόσεις αἱ σεπταὶ καὶ θέσφατοι
αἱ συγκινήσεις αἱ φρικταὶ καὶ πρόσφατοι,
τὰ κρημνισθέντα ἔδη τῶν ἡρώων
τὰ συληθέντα λῖτα τῶν ἀθώων,
αἰτοῦσι τὴν κοινὴν ἀντίληψιν
αἰτοῦσι τὸν κοινὸν ἐξιλασμόν —

Ἀπὸ τὴν χώραν τῶν ἀναμνήσεων κ' ἐλπίδων,
ἀπὸ τὴν χώραν τῶν παραδόσεων καὶ θρύλων,
ἀπὸ τὴν χώραν τῶν συγκινήσεων καὶ ζήλων,
εἷς στεναγμός, μία βοή, μία ἀπήχησις,
ὡς ῥεμβασμὸς καὶ ἀφύπνισις ὀνείρου
ὡς ἀσπασμὸς καὶ θώπευμα ζεφύρου
ἀνέρχεται πρὸς Σέ —
Καὶ τὰ μεγάλα κύματα τοῦ πλήθους
καὶ οἱ παλμοὶ τοῦ ἐγκαυμένου στήθους,
καὶ τῶν θυμιαμάτων τὸ ὑγρὸν σελάγισμα
καὶ τῶν χειλέων τὸ φαιδρὸν κελάρυσμα,
ὡς μόσχου καὶ λιβάνου εὐωδία
ὡς προσευχῆς καὶ ὕμνου μελῳδία
ἀνέρχεται πρὸς Σέ —

Στρέψον τοὺς ὀφθαλμούς Σου Δέσποτα,
καὶ ἰδὲ καὶ περίβλεψον τὰ τέκνα Σου.
Τοῦ κραταιοῦ καὶ φιλευσπλάχνου Ἄνακτος
μετάδος τὴν σωτήριον προστασίαν,
τοῦ λατρευτοῦ κ' εὐάρχου Πατριάρχου μας
μετάδος εἰς ἰχῶρ καὶ ἀμβροσίαν
τὴν ζείδωρον καὶ θείαν εὐλογίαν —

Συνάγαγε περὶ Σαυτὸν τὸ ποίμνιον
καὶ ἴδε καὶ περίθαλψον τοὺς πόνους του.
Τὸν μαρανθέντα ζῆλόν του ἐνίσχυσον
τὴν κλονισθεῖσαν πίστιν του στερέωσον.
Κατάσβεσον τοῦ πάθους τὴν ἐξέγερσιν
κατάλυσον τῆς πλάνης τὴν εἰσήγησιν
τοῦ πονηροῦ τὸν δαίμονα ἐξόρκισον —

Ὅτι πρὸς Σὲ τὰ βλέμματά μας στρέφονται,
αἱ ἐλπίδες μας στηρίζονται ἐπὶ Σέ.
Σὺ Ἄγγελος ἐκλήθης ἀνανήψεως
Σὺ ἄγκυρα ἐστήθης σωτηρίας.
Σὺ Ἀρχηγὸς καὶ Σύμβουλος κ᾽ Λύτης
Σὺ Λειτουργὸς καὶ Σύγκελλος καὶ θύτης —

Πορεύου τὴν ὁδὸν τῆς καρτερίας,
ἡ ἀντίληψις τοῦ Γένους μετὰ Σοῦ.
Πορεύου τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας,
αἱ εὐχαὶ τῆς Ἐκκλησίας μετὰ Σοῦ.
Πορεύου τὴν ὁδὸν τοῦ Μαρτυρίου,
ὁ στέφανος τῆς δόξης διὰ Σέ! —

20 / XII / 903. Γ.Θ.Σ.

Ταξιδιώτικαις σημειώσεις.

Bari.

Bernardo Varvarino νομίζω πως λέγονταν ο Βενετός εικονογράφος που ζωγράφισε (XV αιώνας) της τοιχογραφίαις του ταβανιού (ίσως δεν ήταν τοιχογραφίαις αλλά εικόνες σε ξύλο επάνω) του Αγίου Νικολάου στο Βάρι. — Έχουν χρωματιστό, πορφυρό, σκοτεινό με μια teinte γενική κόκκινη. Είναι χωρισμέναις σε χρυσωμέναις γραμμαίς.
Στην ίδια μητρόπολη είναι [illegible] η μια στην άλλη [illegible] της Πολωνίας κι' της πόλεως Βάρεως. Δεν ξέρω πώς βρίσκονται [illegible] αυταίς η δυο κυρίαις, και θα γυρέψω να το μάθω.

Brindisi.

Ἔξω ἀπ' τό Brindisi ὕστερ' ἀπό πολλά ἀμπέλια πού περάσαμε σταθήκαμε σέ μιά ἐκκλησία, βασιλική γοτθική τοῦ 9ου αἰῶνα [illegible] ~~κα~~ ἀπ' ἔξω κι' ἀσπρισμένη ἀπό μέσα.
Ὁ ἀμαξᾶς μᾶς ἔδειξε τό φρούριο τοῦ Φρειδερίκου Βαρβαρόσσα. Τί εἶναι ὁ αὐτοκράτωρ αὐτός εἶπε δέν ξέρω ἀλλά θα γυρέψω νά τό μάθω, ὅταν τύχη.
Ἡ ρωμαϊκή στήλη πού βρίσκεται ἐκεῖ θά εἶν' ἴσως τό τέλος κανενός ρωμαϊκοῦ μεγάλου δρόμου (via Appiana).
Τόν δρόμον αὐτό πού ἀρχίζει ἀπ' τήν Κάπουα κι' πού τόν ἄρχισε ὁ Ἄππιος Κλαύδιος Καῖκος κατά τά 311 π.Χ. τόν ἐξακολούθησε ὁ Καῖσαρ κι' τόν τέλειωσε ὁ Αὔγουστος, τόν ἔλεγαν Regina viarum γιατί ἦταν, φαίνεται, τόσο ὡραῖος κι' μεγάλος.
Στό Brindisi πουλοῦν πράγματα ἀπό χελῶνα ἤ écaille (d'huître).

Une Italienne.

Elle rit, elle rit. Un visage joliet, planté sur un très beau corps. Elle rit d'un rire clair. Tout son visage rit. Simplicité de manière, vivacité charmante. Elle effleure tout comme un papillon ; elle rit, elle rit. Je l'ai vu partir à Ancône. Elle a quitté le bord sans regrets ; elle a seulement regardé de ce côté une dernière fois. Ce soir elle s'en va pour Rimini.

Je ne la verrai plus dans ma vie et pourtant elle en a occupé quelques heures.

J'aimerais toutes les femmes de la terre.(1)

Entre Bari et Ancône.

Le soleil qui se lève sur la mer infinie envoie sans trêve ~~[illegible]~~ chemin de feu ou d'or ~~mélangé~~ fondu de cuivre, ~~fondu~~ vers le bateau. ~~Le feu~~ brille sur le bout des vagues et ~~[illegible]~~, d'une mobilité de mercure, étonne les yeux. Le bateau en avançant renvoie, en déplaçant l'eau refoulée, en brisant par de petites vagues les petites vagues matinales recule le feu gregeois et l'éteint de son écume.

(1) Les laides exceptées.

Le soleil qui se lève sur la mer ~~infini~~ me fait penser à l'astronomie. La terre est une boule et le soleil aussi. Et l'un des deux tourne autour de l'autre.

Les mères qui veulent marier leur fille (et ce sont toutes) ~~se~~ sont persuadées que le jeune homme sympathique que leur fille rencontre par hasard, n'a rien autre en tête que de s'amouracher de la dite fille et ne peut que s'amouracher d'elle.

Ancône.

Ἡ γυναῖκες περπατοῦν μὲ μεγαλοπρεπῆ χάρι καὶ ἀπ' τὴ δύναμι τῶν σκεριῶν βημάτων τους δὲν κουνιοῦνται μαλακά, ψόλια τὰ μέλη, ἡ σάρκες. Ἡ σάρκες εἶναι σκερεαίς κι' τραντάζονται. Σιδερένιαις μηχαναὶς χωρὶς grincements, καὶ μὲ στρογγυλαὶς γραμμαίς. — Φοροῦν σάλια στὸ κεφάλι.

Οἱ δρόμοι στρωμένοι πέτραις ἀνεβαίνουν σὲ δύο λόφους κι' δὲν εἶναι ὅλοι στενοί. Στὸν ἕνα λόφο ἐπάνω εἶναι ἕνα παλαιὸ φρούριο κι' μιὰ πύλη ὅπου περνᾷ ὁ δρόμος που βγαίνει ἔξ' ἀπ' τὴν πόλι.

—

Lugano.

Γιατί ἡ Χαρίκλεια θέλει νὰ ἔχη κοντά της ὅλη τὴν οἰκογένεια ὅταν βλέπη τὴ λίμνη Λουγκάνο;

Γιατί χαίρεται πολὺ βλέποντάς την. Ἐπειδὴ ἔχει μεγάλη χαρὰ θέλει νὰ τὴν ἐκφράση σ' ἐκείνους π' ἀγαπᾷ. Ἐκεῖνοι π' ἀγαπᾷ δὲν εἶναι κοντά της. Λοιπὸν τοὺς συλλογίζεται. Ἡ συλλογιά των τῆς φέρνει λύπη. Τὴ λύπη της θὰ τὴν κατέστρεφε ἡ παρουσία ἐκείνων ποῦ ἀγαπᾷ. Δὲ θέλει νὰ λυπᾶται, δὲ θέλει τὴ χαρά της νὰ τὴν καταστρέψη οὔτε ἡ πιὸ μικρὴ λύπη ἢ πιὸ μικρὴ πικρία. Γι' αὐτὸ ποθεῖ νὰ εἶναι κοντά της ὅλη ἡ οἰκογένεια ὅταν βλέπει τὴ λίμνη Λουγκάνο, ποθεῖ νὰ καταργήση τὴ λύπη που τῆς καταστρέφει τὴ χαρά.

Ὁ ἀληθινὸς λοιπὸν λόγος δὲν εἶναι ὅτι αὐτὴ μόνη χαίρεται κι' ὤ ἐκεῖνοι ποῦ ἀγαπᾷ δὲν χαίρονται τὴν ἴδια στιγμή. Θὰ ἤθελε νὰ χαίρονταν κι' οἱ ἄλλοι για νὰ χαρῇ αὐτὴ χωρὶς ἀνακάτωμα λύπης. Δηλαδὴ μᾶλλον, θὰ ἤθελε νὰ εἶναι κοντά της οἱ ἄλλοι (γιατὶ τῆς λείπουν) ~~για~~ — ἀδιάφορο ἂν θὰ χαίρονταν ἢ ὄχι (~~ἡ~~ Χ. δὲν μπορεῖ νὰ νομίσῃ πὼς δὲν θὰ χαίρονταν κι' οἱ ἄλλοι). γιὰ νὰ χαρῇ γεμάτα, χωρὶς τὴν πικρία τῆς ἀπουσίας.

Τὸ Λουγκάνο εἶναι ὡραία λίμνη, μὲ βουνὰ γύρο που πέφτουν μέσα της. Τὸ πρωΐ, πρὶν, χαράμματα στὴ χρωματισμένη

σαν τη Αχερουσία, και χάνεται μακρυά στο σκοτάδι, όπερ' απ' το σπιό, μισαβουνά, σε μέρος που δεν ξέρει τι έχει πίσω. Νόμιζα πως θα έβγη ο Χάρων. Νεκρή θάλασσα πως ήταν. Ούτε κουνούσε, ούτε ρυτίδα είχε, ούτ' έφερνε κι' μυλώνονται βαρειά κι' έμορφα σκοτεινά.

—

Nulle part je ~~ne~~ me sens aussi renversé qu'en Grèce et en Italie

—

Venise

Une des colonnes du palais ducal porte un chapiteau avec une histoire d'amour sculptée dessus. On n'a qu'à faire le tour de la colonne pour apprendre l'amour. Il est doux de sentir que l'amour de chacun n'est pas plus important qu'un tour de colonne.

Milan.

Αμβροσιανή βιβλιοθήκη. 15 χιλιάδες χειρόγραφα. Dessins του Leonardo da Vinci. Κάτι άλογα, κάτι καρικατούραις, κάτι παιδιά, κάτι μόναις παράξεναις κι' ρυμαίναις. Έχει και το σχέδιο της Joconda (που είν', νομίζω, στο Παρίσι)

Δυο εικόνες (προσωπογραφίαις) αποδίδονται στον Λεονάρδο, είναι η εικόνα του δουκός κι' της δουκίσσας του Este.
Η βιβλιοθήκη κτίσθηκε από έναν καρδινάλιο Borromeo που έχει το άγαλμά του στην Piazza della Rosa απέναντι στη βιβλιοθήκη.

Saint Gothard.

En passant par le St Gothard je causais avec une jeune fille aux yeux noirs et me suis arrêté court. J'ai été un moment saisi de la ressemblance de la ~~montag~~ crête d'une colline, couverte de sapins, avec l'extérieur de la cathédrale de Milan, vue de biais. Il y a, très haut, une crête de gothique, finement flamboyant. C'est bien plus travaillé et moins simple que la crête du palais ducal à Venise. Un tunnel noir.

Aigle. Canton de Vaud.

Entre Aigle et le village d'Ollon il y a une petite forêt de sapins. Dans cette forêt j'ai été frappé de la ressemblance des colonnes, et des ténèbres du dôme de Milan avec les troncs et les ténèbres de

cette forêt. Quelques rayons de lumière filtraient à travers les branches comme ~~par~~ à travers des vitraux.

—

The Greeks and the Italians ought to die, all of them. They have nothing else to do and they bear an awfull burden. But I am a Greek and, before dying, I want to love an Italian woman.

—

Leysin

De Leysin j'ai vu la brume qui confondait le bas des montagnes, les collines basses et la vallée du Rhône et par dessus j'ai vu les grands sommets blancs, au loin. C'était un immense horizon. Par dessus ces montagnes j'aurais voulu planer et j'ai plané. Les vallées étaient sombres et, comme l'enfer, effrayantes; et là-haut il y avait la lumière et l'espace. La terre était petite parce que j'en voyais une grande partie. Et il y avait d'autres mondes encore.

En descendant de Leysin j'ai vu la Dent du Midi en feu, qui ne voulait pas s'éteindre. La cime était d'un rose pâle; la brume rendait la montagne bleuâtre (laiteuse).

—

Aigle

Je lis « The Stones of Venice » de Ruskin.

« In 1454 Venice, the first of the states of Christendom humiliated herself to the Turk: in the same year was established the Inquisition of state and from this period her government takes the perfidious and mysterious form under which it is usually conceived ». — In 1453 Constantinople was taken by the Turks. This fact must have had some influence on the fate of Venice. Without it her decline would perhaps have lasted much longer.

—

A bord il y avait une Anglaise qui, étant chiromancienne a vu mon caractère dans ma main. J'aurai dans ma vie une infinité de flirt ou d'amourettes qui me pèseront beaucoup.

Je dois les surmonter et m'efforcer de les reléguer au second plan, autrement je ne ferai rien de remarquable dans ma vie.

Il est vrai que je suis impressionnable (par exemple : la conscience que je n'ai aucune capacité pas même assez d'intelligence m'abat extraordinairement) et qu'alors je ne suis bon à rien. Les émotions m'abattent et je ne puis les surmonter facilement, ni rapidement. Je n'ai pas assez de ressorts ou d'élasticité. Il ne s'agit pas de les arrêter ou de les empêcher de venir mais bien de les effacer de les fouler aux pieds quand elles sont déjà en pleine floraison, logées en moi. Je veux les avoir en ~~et~~ moi les dominer.

—

En Italie j'ai compris comment des bravi pouvaient être attendris par la musique que chantait Stradella dans l'église de St Jean de Latran, attendris au point de ne plus être en état de le tuer bien qu'ils eussent été commis pour le faire.

Cathédrale de Lausanne. Jolie, longue ; mais les arcades gothiques sont montées sur des piliers beaucoup trop minces pour le fardeau qu'ils ont à supporter ; ils auraient dû (la plupart d'entre eux) être ~~tournés~~ avoir autrement, c'est à dire la direction de l'église. Je n'aime pas ces colonnes maigres, ~~[illegible]~~ qui continuent leur chemin, et montent, comme des tubes, plus haut que les premières arcades pour aller rejoindre celles qui renferment la petite galerie d'en haut et les fenêtres au dessus de cette galerie. Les grandes arcades se subdivisent en ~~[illegible]~~ d'autres arcades, qu'elles contiennent. Mais les piliers, qui semblent être faits pour les soutenir, sont trop fluets.

Je préfère les piliers de St Pierre de Genève formés du rapprochement d'un grand nombre de colonnes minces, soutenant, ~~[illegible]~~ les arcades qui confluent de tous côtés. Les piliers sont plus forts. L'église est plus large, je crois, que celle de Lausanne

et si c'est possible, encore moins décorée, sauf la chapelle des Macchabées, peinturlurée à nouveau en 1885, et parfaitement laide.

— Venise.

Ruskin loue la compréhension de l'Italie dont fait preuve Rogers dans son poème « Italy ». Les soirs avant de m'endormir, couché sur le ventre dans mon lit, j'en lisais quelques pages.

—

Curzon's « Monasteries of the Levant ».

—

Lido. Bain délicieux. Adriatique enragé. Sensations exquises.

Pensées suscitées par une insomnie vénitienne.

Différence entre une poésie chantée et une poésie récitée avec accompagnement de musique.

Différence entre les couleurs d'une fresque et celles d'un tableau sur toile, sur bois ou sur cuivre.

Comment pouvoir bien juger des anciens puisqu'il

ne nous reste d'eux, à vrai dire, que leur esthétique de la forme (peintres surtout, mais sculpteurs aussi)? Nous aimons souvent dans une peinture les couleurs que ~~le~~ le peintre n'avait aucune intention de mettre et qui ne sont que le résultat de la détérioration apportée par les années. Mais la détérioration des couleurs ne doit pas nuire beaucoup à leur harmonie de ton puisque toutes changent à peu près pareillement.

Je préfère une poésie récitée d'une voix légèrement chantante et accompagnée de musique à ~~une~~ une poésie chantée. J'aime bien, j'adore même la voix humaine chantant, mais sans paroles. Les paroles n'ajoutent rien à la musique et perdent de leur sens étant chantées. Dans une combinaison de musique et de poésie la musique absorbe la poésie, en la gâtant un peu. Car on a, par éducation, la velléité de faire attention aux deux, et ne pouvant suivre

F

la série des paroles poétiques, on a la sensation de perdre quelque chose, et cette sensation désagréable nuit à la poursuite du plaisir causé par la série des sons musicaux.
Dans la combinaison : poésie récitée et accompagnement musical, la poésie reste intacte, nous donne un plaisir intact renforcé par les sons musicaux. La musique devient un stimulant de l'état poétique de l'âme. En m'amollissant elle prépare en moi l'éclosion de la poésie. Elle ne peut pas prendre le dessus, parceque, les particules de la musique étant vagues et indéfinies, et les particules de la poésie étant précises et définies, et les deux séries de particules ne s'adaptant pas fictivement (comme il arrive dans la musique chantée avec paroles) — la forme précise devient l'essentiel, le noyau de l'intérêt. Et les sons deviennent une auréole.
Dans la première combinaison le moule c'est la musique. Dans la seconde, c'est la poésie.

Écarquillez les yeux jusqu'à loucher un peu et fixez ce que vous voulez imiter : vous en découvrirez les couleurs vraies, selon la capacité de vos yeux. — Clignez les yeux et vous saisirez l'harmonie des tons, leurs rapports, la tonalité de l'image.
Et dans cette nuit pleine d'insomnie j'ai pensé encore. Je me suis souvenu qu'à Milan dans l'église de St Ambroise il y a une fresque de Ferrari, dont la principale figure n'est pas le Christ qui est mort et n'a plus d'expression, mais une des trois femmes qui le couvrent d'un linceul et pleurent.
Elle a pleuré et ses yeux humides expriment une grande douleur calmée par la certitude de l'inévitable et par l'attente peut-être d'un grand événement, de l'apparition de la lumière divine. Quelle tristesse éclairée.
La Cène de Léonard de Vinci m'a saisi. J'ai pensé à l'histoire de Jésus, j'ai pensé

à Léonard et j'ai tressailli.
Athènes, Rome, Venise devraient disparaître du monde et être oubliées de leurs habitants. Commencer une nouvelle vie sans souvenirs. J'aime tant les belles civilisations et les oeuvres qu'elles ont laissées que je veux ne jamais les imiter, mais m'en nourrir et faire, faire d'autres oeuvres, différentes et belles.

—

Εἶδα καμπαναριά, στό φῶς τῆς δύσης, μαῦρα. Ἄκουσα, στό τρένο ἐπάνω, τούς ἤχους τῶν καμπαναριῶν πό δεξιό.

—

Ferrara.

25 λεπτά ἔμεινα. Πῆρα ἕν' ἁμάξι καί μ' ἀνέβηκα στό κάστρο τῶν πριγκίπων τῆς Φερράρας ἐκεῖ πού ἦταν ὁ Τάσσος. Εἶδα καί τή μητρόπολη, λομβαρδικῆς τέχνης.
25 λεπτά ἔμεινα πάλι ὅταν ἐπέστρεψα ἀπό τή Ραβέννα. Πῆρα ἕν' ἁμάξι καί μ' ἔπηγε στήν ἄλλη ἄκρη τῆς πόλης στό χωριό, καί ἐκεῖ ἦταν ἡ ἐκκλησία San

Giorgio del Borgo, μέ βυζαντινό καμπαναριό βασιλική. Ὁ ἥλιος εἶχε βασιλέψει· ἡ ἐκκλησία φαίνονταν μαύρη καί στό νερό τό κοιμητήριο πού ἴσως βρωμοῦσε εἶδα χρώματα κόκκινα, βυσσινιά καί κίτρινα, ριχμένα σκαστά καί λοξά, ἀπό τόν οὐρανό.
Ἐκεῖ στήν ἐκκλησία στα 1438 μαζεύτηκαν οἱ Λατῖνοι (Εὐγένιος IV πάπας καί ἄλλοι) καί οἱ Ἕλληνες (Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος αὐτοκράτωρ, βασιλεύς, μέ τήν ἀκολουθία του, χαρτοφύλαξ, ἐκκλησιάρχης, Ἰωσήφ ὁ πατριάρχης, Βησσαρίων τῆς Νικαίας κλπ.) γιά νά συζητοῦν γιά τήν ἕνωση τῶν ἐκκλησιῶν. Ἀλλά τά βρώμικα νερά καί οἱ πυρετοί ἀνάγκασαν τούς συνοδικούς νά φύγουν ἀπ' τή Φερράρα γιά νά πᾶν στή Φλωρεντία. Ὁ πατριάρχης ἦταν πολύ γέρος καί ἀρρωστιάρης καί μισοπεθαμένος, καί νομίζω πώς θά φοβόνταν, περισσότερο ἀπό τούς ἄλλους, τούς πυρετούς.

Ravenne. Pineta. Ἔκοψα φτέρη· φθινοπωριάτικη μέρα. Εἶχε βρέξει. Κοιτάξαμε τό βαπτιστήριο, ὅταν φάνηκε ἕνας χοντρός πού μᾶς κοίταξε μᾶς. Ἦταν ὁδηγός· τόν πῆρα, θύμωσε ὁ Πέτρος γιατί ἴσως κάπου εἶχε διαβάσει πώς εἶναι λάθος νά παίρνῃ

εἶχα ἀναθρεμμένος ἄνθρωπος ὁδηγό. Ὁ φίλος μου ὅπως ὁ ὁ-δηγός ἦταν καλότατος ἄνθρωπος· δὲ μιλοῦσε ἂν δὲν τὸν ρωτοῦσε „E questo?„ καὶ ὅτι δὲν ἤξερε τί ἦταν μ' ἔλεγε πῶς εἶν „Rounichance„ (Renaissance). Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ Rounichance βρίσκονταν πολλὰ γοτθικά, ρωμαϊκὰ καὶ ἄλλα πράγματα. Ἀγάπησα τὸν ὁδηγό μου γιατί ἤμουν στὴ Ῥαβέννα. — J.P. Richter „Mosaics of Ravenna„.

<u>Sur l'Adriatique.</u>

On aime la solitude quand on sait que les autres ne sont pas loin.

—

Avec des personnes indifférentes, quoique peut-être intelligentes, j'aime à causer par intervalles ; il m'est pourtant difficile de soutenir une conversation continue. —

Je ne deviendrai jamais un critique de quoi que ce soit. Je peux juger à ma manière comme chacun peut le faire à la sienne ; mais l'intérêt que ~~la~~ ma critique me donne pour un instant parfois, je ne saurais le soutenir assez longtemps pour le

mettre sur papier. D'ailleurs en exprimant une pensée par écrit je ne puis m'empêcher de douter de la vérité qu'elle semblait énoncer. Je voudrais (si je puis) faire de l'art ; ce serait une volupté de créer, si l'on pouvait créer vraiment.

—

J'ai à ma disposition (en grec) un style pas méchant ; mais rien de ce que je pense ne me semble assez important pour l'écrire définitivement. Je n'ai rien d'original dans la tête et, ce qui est mieux ou pis, je le sais.

Μερικά χρώματα της Μακεδονίας. (1903).

Ἰανουάριος

Στό βασίλεμα τά βουνά του Μορίχοβου είναι μενεξεδί πολύ ἀνοιχτό γιατί είναι χιονισμένα. — Καμμιά φορά ἀπό τό δρόμο της Φλώρινας βλέπω μπροστά ἀπ' αὐτά τά βουνά λεύκες (ἀπό τής φραγκολεύκες) ψηλαίς, χωρίς φύλλα· ἐπειδή ἔχουν ἄσπρο οἱ κορμοί κ' τά κλαριά, είναι πολύ ἀνοιχτό πράσινο· κοντά είναι ἄλλα δέντρα χωρίς φύλλα κ' τά κλαδιά τους είναι κοκκινωπά

—

Τό πρωί στό δρόμο πού πάει στό Μεγάροβο· τά βουνά δεξιά μενεξεδί μέ πολύ τριανταφυλλί μέσα· ὁ οὐρανός γαλαζόπετρα.
(Τά βουνά δέν ἔχουν δέντρα).

1903 Μάρτης

Βιτώλια. Φεύγω τό μεσημέρι μέ τ' ἁμάξι γιά τή Ρέσνα. Τό ὑψηλότερο μέρος τοῦ δρόμου εἶνε στό χάνι τοῦ Διαβατοῦ ὅπου ἦταν κ' καρακόλι. (1158 μέτρα). Γιατί δέν εἶνε μαζί μου μέσ' τ' ἁμάξι ἐκείνη πού συλλογίζομαι; Ἡ ἀγάπη εἶνε ἄραγε τό μόνο πρᾶμα πού βρίσκεται στόν κόσμο; Λείπει, λείπει ἐκείνη πού συλλογίζομαι καί τήν ποθῶ· μά δέν μπορεῖ νά μέ λείπει πάντα τόσο δυνατά· αὔριο εἶνε ἄλλη μέρα· πόσες μέρες περνοῦν κ' δέν τή φαντάζομαι τόσο ζωηρά, τόσο ἀκέρια πού νά πεθαίνω. Κατέβαινε τ' ἁμάξι· στό βασίλεμα εἶδα τά νερά τῆς Πρέσπας.

Ρέσνα· μιά νύχτα στό σπίτι τῆς δασκάλας πού εἶνε Ἀθηναία. Ἔχει δυό κόρες κ' ἡ μιά εἶνε νόστιμη μέ κοκκινωπά μαλλιά. Εἶπα στή μητέρα τους· «Γιατί νά φεύγουν αὔριο;» Σάν ἐξόριστες νοιώθουν πῶς εἶνε σ' αὐτόν τόν τόπο πού εἶνε ξένες. – Πέρασα μιά ἀτέλειωτη λαγκάδα· στίς μαλακές ράχες ἀπό τίς δυό μεριές φύτρωναν δέντρα μέ ξερά φύλλα· κ' τά δέντρα ἦταν μόνο χαμόκλαδα. Θά τά εἶχαν κάψει οἱ Ἀρβανίτες κ' δέ τά ἄφηναν νά μεγαλώσουν οἱ κατσίκες. Στήν ἐρημιά τῆς λαγκάδας οὔτε χωριό, οὔτε ἄνθρωπος. Τί μεγάλη χώρα· τί μικρός ὁ ἄνθρωπος κ' νομίζει πῶς κάτι κάνει, πῶς ὁρίζει τή χώρα κάνοντας ἐπανάσταση ἐπάνω της. Μά οὔτε ἐπανάσταση μπορῶ νά φανταστῶ σ' ἐκείνη τήν ἐρημιά, οὔτε τίποτε· καθώς ἀνέβαινα ἕνα μονοπάτι γιά νά κόψω τίς κορδέλλες τοῦ δρόμου συλλογιζόμουν τήν ἄνοιξη πού δέν εἶχε ἔλθει ἀκόμη· κ' τή μυρωδιά τῶν

καινούριων φύλλων. Κάποιος εἶπε «Καί τά φυτά θέλουν νά ζήσουν». Τοῦ εἶπα· «καί τά φυτά βέβαια θέλουν νά ζήσουν ἀφοῦ ζοῦν, μόνο δέν ξέρουν πῶς τό θέλουν, καί εἶνε σάν νά μήν τό ἤθελαν». Ἤμουν χαρούμενος γιατί ἔβγαλα δυνατά αὐτό τό συλλογισμό· ὑπάρχει χαρά γιά τόν ἄνθρωπο σ' αὐτόν τόν κόσμο. Δέν εἶμαι φυτό γιατί ξέρω πῶς θέλω νά ζήσω, ὄχι μόνο νά ζήσω, μά νά ζήσω μέ κάποιον τρόπο πού μ' ἀρέσει, νά ζήσω κάνοντας συλλογισμούς. Ἄν κ' ἦταν σταχτής ὁ οὐρανός ὁ κόσμος ὅλος ἦταν γεμάτος πράματα κ' ὅλα μιλοῦσαν ζωντανά. – Μακρυά εἶδα τό χωριό Μπούκοβο· κοντά στό δρόμο ἦταν κάτι τούρκικοι τάφοι· τό ψηλότερο μέρος τοῦ δρόμου 1180 μέτρα (εἶδα στό χάρτη). – Τό βράδυ συλλογίστηκα πῶς θρησκεία μου ἦταν ὅλοι αὐτοί οἱ συλλογισμοί πού ἔκανα τήν ἡμέρα· ἡ ζωή τοῦ μυαλοῦ μου. Αὐτό ὑπάρχει γιά μένα, στόν κόσμο. Πρέπει νά εἶνε πάντα ζωντανό τό μυαλό μου. Καί κοιμήθηκα στήν Ἀχρίδα.

Τό πρωί μπῆκα σέ μιά βάρκα χοντροκαμωμένη, σάν κανενός ἀγρίου ἀνθρώπου βάρκα, κ' τά χοντρά κουπιά μᾶς πῆγαν στό χωριό Πέστανι· πρίν φθάσουμε στό γιαλό πέρασε ἡ βάρκα ἀπό μέσα ἀπό καλαμιές κ' γέμισαν τά καλάμια καθώς περνούσαμε. Μόλις βγῆκα ἔξω μύρισα μενεξέδες καί ἔπεσα ἐπάνω τους κ' ἔκοψα, καί ἔκοψα. Σ' ἕνα σπίτι χωριάτικο ἔφαγα ψάρια τῆς λίμνης καί ἦταν μιά γυναῖκα ὄμορφη μέ μακρυά σκουλαρίκια

Τὸ σπίτι ἦταν σκοτεινό, καὶ ἔβρεχε ἔξω κι' ὁ καπνὸς τῆς φωτιᾶς γέμιζε τὴν κάμαρα κι' μαύριζε τοὺς τοίχους τοὺς χωματένιους κι' τὰ παλούκια τῆς στέγης.- Ἔφυγα πάλι κι' μὲ τὴ βάρκα πῆγα σ' ἕν' ἄλλο χωριὸ Τραμπλίτσα· ἀνέβηκα στὸ λόφο κι' εἶδα τὸ σχολεῖο κι' τὸ δάσκαλο. Τὸ χωριὸ εἶναι μοιρασμένο σὲ συνοικίες· κάθε συνοικία εἶναι μιὰ οἰκογένεια που κάθεται χωριστὰ σὲ πολλὰ σπίτια, κι' χωριστὰ ἀπὸ τὶς ἄλλες συνοικίες. Ὕστερα ἔφυγα πάλι κι' βρῆκα στὸ Ζαούμ που εἶναι μιὰ ἐκκλησία (τῆς Παναγίας τῆς Ζαουμιώτισσας· κάποιος Σέρβος βασιλιὰς λένε πὼς τὴν ἔχτισε. Καὶ ἀπὸ κεῖ ἔφυγα πάλι μὲ τὴ βάρκα κι' πῆγα στὸν <u>Ὅσιο Ναούμ</u> ὅπου ἔμεινα μιὰ νύχτα. Δύο παπάδες που μὲ φάνηκαν μετριώτατοι Ἕλληνες κι' ἄλλος ἕνας παπᾶς που ἦταν τρελλός, κι' ἕνα δυό ἄλλοι (Βούλγαροι) βρίσκονταν ἐκεῖ. Οἱ παπάδες μ' ἔδειξαν ἕνα βιβλίο τυπωμένο στὴ Μοσχόπολη στὰ 1740. Ἦταν ἐκεῖ τὸ πρῶτο τυπογραφεῖο τῆς Ἑλλάδος.- Ἀπὸ τὸν Ὅσιο Ναούμ ἔφυγα τὸ πρωὶ κι' κοντὰ στὸ περιγιάλι περπάτησα πρῶτα (καὶ γνώρισα τὸ δροσερὸ κι' ἀνάλαφρο ἀεράκι τῆς λίμνης) κι' ἔπειτα καβαλίκεψα τ' ἄλογο κι' ἔφτασα στὸ χωριὸ Νιουστέμιστα (ἀρβανιτοχώρι)· τὰ παιδιὰ ἦταν στὸ σχολειό · πιὸ ἔμορφα ἀπὸ τὰ βουλγαρόπαιδα. Στὸ Πογραδέτσι εἶδα ἕνα μπέη κι' τὸν υἱό του, ὄμορφο νέο που θὰ τὸν ἀγαποῦσαν πολλὰ κορίτσια. Ἀπὸ κεῖ μὲ τ' ἁμάξι πήγαμε στὴν <u>Κορυτσὰ</u> ὅπου ἔμεινα τὴ νύχτα. Μόλις ἐφτάσαμε πήγαμε στὴν ἐκκλησία (καινούρια, μεγάλη κι' ἄσχημη) κι' ἔπειτα στὸ σπίτι που μείναμε τὴ νύχτα. Τὰ παιδιὰ μᾶς ἀκολουθοῦσαν κι' φώναζαν (θὰ ἦταν καμμιὰ 300αριά) ὅταν φτάσαμε στὴν πόρτα του σπιτιοῦ γύρισα μιὰ στιγμὴ κι' τὰ κύτταξα κι' χαμογέλασα κι' τότε φώναξαν δυνατώτερα ὅλα, χαρούμενα. Ὅταν μπήκαμε μέσα στὴν αὐλὴ ἀναγκάστηκαν νὰ μανταλώσουν τὴν πόρτα γιατὶ θὰ μπαῖναν μέσα τὰ

παιδιά.- Τὴν ἄλλη μέρα, τὸ μεσημέρι φύγαμε (εἶχα πυρετό) κι' περάσαμε τὴ νύχτα στὴ Μπίλιστα. Καὶ τὸ πρωὶ χιόνισε κι' φύγαμε κι' μὲ τ' ἄλογα πήγαμε στὴν Καστοριά.

<u>Καστοριά</u>. Εἶδα τὸ μητροπολίτη που ἤθελα νὰ ἰδῶ τόσο. Ἦταν ψηλὸς καὶ ὅταν περπατοῦσε θαρροῦσες πὼς θὰ πήγαινε νὰ σώσῃ τὴν ἀνθρωπότητα· καὶ ὅταν περπατοῦσε ἤθελα νὰ τὸν ἀκολουθάω, νὰ πάγω μαζί του, νὰ εἶμαι κοντά του πάντα, κι' πάντα νὰ τὸν βλέπω. Τέτοια μάτια εἶχε. Ἤθελα νὰ μοῦ μιλήσῃ γιατὶ δὲν ἤξερα τί θὰ πῇ. Καὶ μίλησε καὶ ἦταν ὄμορφη ἡ φωνή του κι' τὰ λόγια του ἔλεγαν πόση φαντασία εἶχε κι' πὼς ὁ κόσμος ἦταν διαφορετικὸς γι' αὐτὸν καὶ πὼς τίποτε δὲν τοῦ ἦταν δύσκολο νὰ κάμῃ · « Y a-t-il rien qui me soit difficile ? ou serai-je semblable à ceux qui disent et ne font pas ? »

Πῆγα στὴν κάμαρά μου κι' ἦρθε, σὰ μιὰ γάτα, ἕνα κορίτσι νόστιμο που φαινόντανε σὰ νὰ μποροῦσε ν' ἀγαπήσῃ, κι' τὸ κορμί της ἦταν δροσερό. Μόλις μ' εἶδε, σὰ γάτα ἔφυγε ἀπὸ τὴ μισοανοιγμένη πόρτα καὶ δὲν τὴν εἶδα πιά. Ὕστερα μιλήσαμε μὲ τὸ μητροπολίτη γιὰ κεῖνα που θέλαμε μαζὶ νὰ κάνουμε, κι' ἦταν δύσκολα πράματα, μὰ ἐπειδὴ ὅλοι τὰ θέλαμε πολύ, ἦταν σὰ νὰ μποροῦσαν νὰ γίνουν. Καὶ ἀργὰ τὴ νύχτα πλαγιάσαμε κι' ὕπνο δὲν εἶχα γιατὶ δὲν μποροῦσα ~~[illegible]~~ νὰ κοιμηθῶ. Ὅταν κοιμήθηκα ἦρθε καὶ μὲ ξύπνησε ὁ μητροπολίτης γιατὶ ἦταν ὥρα νὰ φύγουμε. Ντύθηκα καὶ εἴπαμε τὰ τελευταῖα λόγια που ἔπρεπε, γιὰ νὰ

είπανε όλοι σύμφωνοι, και καθώς έβγαινα από την εξώθυρα, το είδα στα σκοτεινά, που κατέβαινε μια σκάλα στο υπόγεια, το κορίτσι που είχα δει το περασμένο βράδυ. Εκεί έξω στην πόρτα του περιβολιού, στη χαραυγή τη χειμωνιάτικη, που φυσούσε βορριάς αποχαιρέτησα το μητροπολίτη κι του φίλησα σφιχτά το χέρι και με φίλησε στο μέτωπο· κατέβηκα τα βράχια ως τη λίμνη κι μπήκα στη βάρκα μέσα και ήταν παγωμένα επάνω στα νερά· μα κουκουλώθηκα σε μια γωνιά κι κάθισα κάτω· συλλογίσθηκα πως ήμουν συνωμότης, και ο μητροπολίτης μ' ερμήνευε, και δια μιας πέρασε από νου μου το κορίτσι.

Καστοριά.

Περνά η βάρκα μου στην πέτρινη ακρογιαλιά
πού 'νε σπιώτατο και στα χτιστό ερημοπάτι
και πίσω τοίχοι στήθηκαν τα βράχια τα σταχτιά.

—

Περνά η βάρκα μου μέσα κατάβαθα νερά
μια χειμωνιάτικη αυγή κοντά στα βράχια·
περνάει θάνατος ανάμεσα στα τειχερά.

—

Στο μονοπάτι που το ρήμαξε θανατικό
έρχεται στέκει περνά κι από κανένα
δέντρο γυμνό, δέντρο ψηλό, δέντρο μοναχικό.

—

Και ας μην έχ' η βάρκα μου τον άσπρο κάλο
γλιτώνας δεν έφαινε ούδε αφροβόλι
Δε θα ν' αράξη η βάρκα μου στον έρημο γιαλό.

—

Φυσά βορριάς ο τσουχτερός ο παραπονεμένος
πού να 'χωθώ να σβολιασθώ στης βάρκας μου τον πάτο;
κρυώνω μέσα γωνιά μου βαριά κουκουλωμένος.

\+

Είναι μια χώρα πίσω στο βουνό
γλυκειά, γιατ' είναι αγιασμένη
λάμνε να την φτάσουμε πουρνό
κι η ώρα είν' περασμένη.

—

Βασίλισσα στο κάστρο το γραικό
βαστούσανε φυλακωμένη
μ' έλπιδα 'να παιδάκι μαγικό
χαρά για την εξωρισμένη

—

Και κει που τώθρεψε το μικρουλό
η Πόλη πως σούρκεψε μαθαίνει
και πέφτει απ' το κάστρο το ψηλό
με το παιδί αγκαλιασμένη

\+

Νεκρή ’ν’ ἡ λίμνη κ’ ἔχουν πλάσει τὰ νερά
καὶ λάμνει κάποιος πού ’ν’ ἀμίλητος, καὶ ζοῦνε
λαλῶντας μόνα τους τὰ λυπημένα δίκουπα,

–

στοιχειά, ὄνειρατα καὶ ἴσκιοι μέσα στὴ σπηλιά
σωριάζονται, ἀνάβουν, σβήζουνε κι’ λυώνουν·
γυρίζ’ ἡ βάρκα φεύγοντας ἀπ’ τὴν ἀκρογιαλιά.

–

Τοῦ ἥλιου ἀντικρυ μαυρίζουνε τὸν ἐρχομό
τὰ σύννεφα ποῦ τὰ σκάλζανε τ’ ἀγέρια
χαράζει μέρα κάτασπρη σ’ ἕν’ ἀσυγμαχωρό.

–

Ἀπὸ τὰ βράχια πίσω βγῆκε πέτρινη σκιά
– δὲν ἔχει δέντρα, χώματα οὐδὲ χορτάρι –
μιὰ ῥάχη ἄπονη ποὺ στρογγυλεύει κι’ λιγᾶ.

+

Εἶνε μιὰ χώρα πίσω στὸ βουνὸ
γλυκειά, γιατ’ εἶν’ ἀγιασμένη·
λάμνε νὰ τήνε θ’ φτάσουμε πουρνὸ
κ’ ἡ ὥρα εἶν’ περασμένη.

—

Δημοσιεύτηκε στὸ φύλλο τῆς 14 Μάρτη 1906 τοῦ «Σκρίπ»

Στὸ Μαύροβο πήραμε ἄλογα κι’ φύγαμε ἀπὸ τὸ δρόμο τῆς Κλεισούρας. Στὸ δρόμο σταματήσαμε κι’ φάγαμε ψωμὶ (σὰν μ’ ἄρτον) κι’ κάτι ἄλλα πράματα κι’ ἀνεβήκαμε ἕναν ἀνήφορο μεγάλο. Περάσαμε ἀπὸ τὴν Βόβιστα ὅπου τὸ χειμῶνα εἶχε γίνει μιὰ συμπλοκὴ μὲ τοὺς ἀντάρτες, κι’ ὁ στρατὸς εἶχε κάψει δυὸ σπίτια. Στὴν Κλεισούρα εἶχε χιόνια πολλά, μὰ ἤμουν λιωστὸς ἀπὸ τὸ περπάτημα, κι’ κουρασμένος ἀπὸ τὸ πυρετό, κι’ δὲν ἤμουν καλὰ ἐπειδὴ εἶχα φάγει, ἀλλὰ ὁ κατήφορος ἦταν ὡραῖος κι’ ὁ ἥλιος φώτιζε τὰ σύννεφα. Ἀφήσαμε δεξιὰ τὸ Μόκρενι κι’ περάσαμε κοντὰ στὴ λίμνη Ρούδνικ. Τί κουρασμένος ποὺ ἤμουν ἀπὸ τὴ σέλλα τοῦ ἀλόγου κι’ τὶς σκάλες, κι’ τρέχαμε τρέχαμε γιὰ νὰ προφτάσουμε τὸ σιδερόδρομο στὸ Σόροβιτς. Περάσαμε ἀπὸ κάτι βούρκους ποὺ κοντέψαμε νὰ βουλιάξουμε μέσα. Καὶ ἀφοῦ φτάσαμε στὸ χωριὸ Σωτήρ, εἶναι κοντὰ στὸ Σόροβιτς. Ὅταν μπῆκα στὸ σιδερόδρομο ἤμουν χαρούμενος, κι’ λυπημένος ὅμως γιατί ὁ κόσμος δὲν ἦταν ὅπως τὸν ἤθελα καὶ δὲ γύριζα στὸ σπίτι μου στὴς Ἀθήνας, μόνον πήγαινα πίσω σ’ ἐκεῖνον τὸν ξένο τόπο, τὸ λασπωμένο κι’ ὑγρὸ ποὺ τίποτε δὲ μὲ ἦταν γλυκὸ καὶ καμμιὰ ἀγάπη δὲ μὲ ξυπνοῦσε.

—

Στὴν Ἀχρίδα, ἐκκλησία ἐπάνω στὸ λόφο Παναγία ἡ Περίβλεπτος. Ὅλες τὶς ἐπιγραφὲς τὶς ἑλληνικὲς τὶς ἔχουν σβύσει οἱ Βούλγαροι κι’ ἔχουν βάλει βουλγάρικες. Μόνο στῆς Παναγίας τῆς Περιβλέπτου ἔχουν ἀφήσει τὴν ἐπιγραφὴ ἐπειδὴ φώναξαν οἱ δικοί μας. Στὴν ἐκκλησία εἶναι ἕνα λάβαρο τοῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου (νομίζω). Τὸ ἔχουν οἱ Βούλγαροι.

Σέρρας. Μιά ἀκρόπολη πού ἀνέβηκε, φαίνεται, ὁ Στέφανος Δουσάν, ὁ Σέρβος. Ἔχει ἕνα βυζαντινό φρούριο ἐπάνω, χαλασμένο· χοντροί τοῖχοι, πύργοι γκρεμισμένοι· ἕνας μόνο στή μέση κάπως στέκεται ὄρθιος. Βράχοι ὡραῖοι κι χῶμα κίτρινο.

— Ἡ γυναῖκες εἶναι νόστιμες κι ντύνονται νόστιμα. Μιά τραγουδεῖ στή γειτονιά μου· δέν τή βλέπω, μόνον ἀκούω τή φωνή της, πού εἶναι δυνατή, ἁπαλή, γλυκειά, σωστή καί τρεχούμενη κι γοργή. Τραγουδεῖ μ' ὅλη της τήν ψυχή. Λοιπόν φαίνεται πώς ἔχει γερή ψυχή.

— Τά ἀγόρια εἶναι στρογγυλοκέφαλα δηλαδή ἑλληνικά καί νόστιμα.

— Στό μοναστήρι τοῦ Προδρόμου εἶχε κάτι εἰκόνες Σέρβων βασιλιάδων· ἕνας Σέρβος πρόξενος θέλησε νά πάρη τή μονή νά τήν κάμη σερβική· μά ὁ μητροπολίτης ἔσβυσε τίς εἰκόνες τῶν Σέρβων κι χρωμάτισε ἐπάνω τόν Ἅγιο Γεώργιο κι δέν ξέρω ποιόν ἄλλον Ἅγιο. — Λέγω Ἅγιος Γεώργιος κι θυμοῦμαι στό Μπαχτιάρ, τό τσιφλίκι τοῦ Χατζηλαζάρου ὅπου πῆγα εἶναι δυό ἑβδομάδες τώρα, στήν ἐκκλησία, στόν δεξιόν τοῖχο εἶναι ζωγραφισμένος ὁ Ἅγιος Γεώργιος μέ φουστανέλλες κι μέ μπότες, (ὁ καβαλάρης) — Στό ἴδιο τό χωριό τά μικρά παιδιά εἶναι πολύ ξανθά, ἀχρωμάτιστα, ἀνούσιο ἀσπρουλιάρικο κίτρινο χρῶμα ἔχουν τά μαλλιά τους· γι' αὐτό τά βάφουν τά κορίτσια κι γίνονται κόκκινα.

Μέ θυμίζει τή Ραβέννα κάπως· ἴσως ἐπειδή στήν ἐκκλησία τή μητροπολιτική (τήν καθολική, καθώς τήν ὀνομάζουν) στό ἱερό μέσα βρίσκεται στόν τοῖχο ἕνα μωσαϊκό· δεξιά εἶναι 6 ἀπόστολοι ἤ μαθηταίς τοῦ Ἰησοῦ κι πηγαίνουν στόν Ἰησοῦ νά τούς δώση τόν ἄρτο «Λάβετε, φάγετε» Ἀπό τό ἀριστερό τό μέρος ἔρχονται (περπατῶντας ὁ ἕνας πίσω ἀπό τόν ἄλλο οἱ ἄλλοι ἕξ μαθηταίς νά τούς δώση ὁ Ἰησοῦς τόν οἶνον «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες». Σ' ἕνα κιόσκι μέσα, (στή μέση εἶναι ἄδειο) σέ κάθε ἄκρη βρίσκεται ἕνας Ἰησοῦς γυρισμένος κατά τούς ἕξ κι τούς ἄλλους ἕξ μαθηταίς πού ἔρχονται. Στό τέλος τῶν ἀριστερῶν μαθητῶν εἶναι ὁ Ἰούδας μ' ἕνα διάβολο στόν ὦμο του. — Θά εἶναι σπάνιο μωσαϊκό γιατί τά πρόσωπα τῆς εἰκόνας περπατοῦν· δέ στέκονται ὅπως οἱ αὐλικοί καί ἡ αὐλικαίς τοῦ Ἰουστινιανοῦ κι τῆς Θεοδώρας στή Ραβέννα (San Vitale).

28 Ὀκτωβρίου. Τά χρώματα τῶν Σερρῶν μοιάζουν τά ἀθηναϊκά, γι' αὐτό μέ συγκινοῦν. Ὁ οὐρανός εἶναι πιό χλωμός. Οἱ στενοί δρόμοι εἶναι σάν τῆς Πλάκας. Τό κάστρο ἔχει κάπως βράχους σάν τῆς Ἀκροπόλεως, κι χώματα κίτρινα ξεβαμμένα. Βγαίνουν δυό κυπαρίσσια βαθειά κοντά στίς σκοτεινές τίς δάφνες κι εἶναι σκέτα σάν τούς στύλους κανενός ναοῦ ἀρχαίου. Ἡ κληματαριές χαριτωμένες χαϊδεύουν τά σπίτια ὅπου σκαρφαλώνουν ἐπάνω τους, ἤ σκεπάζουν τούς δρόμους κι πρωΐ ὁ ἥλιος [illegible] καί φωτίζονται μέ μύρια φῶτα. Χθές ἦταν κρύο κι ἥλιος. Τό Παγγαῖον ἦταν χιονισμένο πολύ πολύ σάν νά ἦταν καμωμένο ἀπό μάρμαρο τῆς Πεντέλης, ὅλο τό βουνό.

Τά τούρκικα κοριτσάκια εἶναι νόστιμα, μέ τίς πλεξοῦδες τους· τώρα φοροῦν κι ἀπό κανένα χρυσάνθεμο κίτρινο στά μαλλιά. Εἶναι πολύ ἄσπρα καί τά περισσότερα ὄμορφα. Τά φορέματά τους εἶναι μέ ἀνοιχτά χρώματα καρωτά κι ἀπό κάτω φαίνονται τά πόδια τους πού βγαίνουν ἀπό τά πλατειά τους παντελόνια τά δεμένα σφιχτά στόν ἀστράγαλο ἤ λίγο παρακάτω.

Εἶναι ἕνα τζαμί ἀραβικῆς τέχνης πολύ ὡραῖο· εἶναι ὅλο χτισμένο μέ πέτρες τετράγωνες καί μέ χρῶμα σάν τό σιτάρι ἤ σάν τό ρύζι ὅταν γίνεται πλάφι σπειρωτό. Πολύ λίγο ἀσβέστι ἄσπρο (ἤ γύψος) εἶναι βαλμένος ἀνάμεσα στίς πέτρες για να τίς κολλήσῃ· μά καί χωρίς ἀσβέστι θά ἦταν κολλημένες γιατί εἶναι καλά κομμένες καί ἡ μιά ἐφαρμόζει στήν ἄλλη σχεδόν ὅπως στούς τοίχους τῶν ἑλληνικῶν τῶν ἀρχαίων. Ἡ ἀψίδες μπροστά στό τζαμί εἶναι πέντε, ἀραβικές, κι ἡ πόρτες τοῦ τζαμιοῦ εἶναι μέ σχήματα ἀραβικά (σιουριτώρες). Οἱ στύλοι τοῦ προθύρου εἶναι βυζαντινοί μονόλιθοι. Κρῖμα που αὐτό τό ἕνα μέρος εἶναι χωμένο βαθειά τό τζαμί! Μπορούσε νά καθαρισθῇ τό μέρος. Καί ὁ μιναρές εἶναι ἀπό τίς ἴδιες πέτρες χτισμένος. Τῶν ἄλλων τζαμιῶν οἱ μιναρέδες εἶναι ἄσπροι, κάτασπροι, ἀσβεστωμένοι. Καί αὐτός εἶναι ξανθοκίτρινος σάν τό τζαμί. Ὁ θόλος σκεπάζει τό τετράγωνο που εἶναι τό κύριο κτίριο. Καί τό τζαμί αὐτό τό λέν Ἁγια Σοφιά. Ἴσως ἦταν ἐκκλησιά κάποτε, μά θά τήν ἔχουν ἀλλάξει οἱ Τοῦρκοι, ἄν καί μέ φαίνεται πώς ἡ τέχνη του εἶναι ὁμοιόμορφη. Θά ἦταν ἐκκλησιά ἄλλοτε σ'ἐκεῖνο τόν τόπο· κι τήν ἔρριξαν οἱ ἄπιστοι κι ~~και~~ ἔχτισαν ἐκεῖ τό τζαμί τους.

20 Νοεμβρίου. Εἶναι ἕνα βουνάκι που τό λέν „τό ὄρος τῶν ἐλαιῶν". Εἶναι κίτρινο κι λίγα εἶναι τά δένδρα που μαυρίζουν (ἐλιές). Κάτω περνᾷ τό ξεροπόταμο κι εἶναι σπαρτό, ἀνοιχτό. Οἱ λόφοι γύρω εἶναι χωματένιοι. Ἡ εἰκόνα εἶναι τῆς Ἰουδαίας.

Περιβόλι. Καλοκαῖρι του 1904.

Δέν εἶμαι περιβόλι μέ κάγκελα φραγμένο
σιδερένια, κλειστό καί φυλαγμένο
κι ὁ κόσμος δέν μπορεῖ για νά ἔμπῃ μέσα μου.
Εἶμαι δημόσιο περιβόλι
κι ἀνοιχτό, δέν εἶμαι φυλαγμένο.
Ἄς ἔρθῃ ὅποιος θέλῃ τά πωρικά νά φάγῃ
τά δικά μου, ἄς ἔρθῃ καί ἄς πάγῃ.
Ἄς κόψῃ ὅποιος θέλῃ τά λουλούδια μου,
κι ἀφοῦ πατήσῃ τά λειβάδια
κι ἀφοῦ χορτάσῃ ἄνθη καί πρασινάδα κι δροσιά
μ'ἕνα μπουμπούκι μου ἄς φύγῃ.
Γρασίδι ἔχω για τά βώδια καί τριφύλλι,
για τ'ἄλογα σανό κριθάρι καί τριφύλλι,
τροφή για κείνους που πεινοῦν
νερό για κείνους που διψοῦν
καί ἴσκιο για τούς κουρασμένους.
Ἐλᾶτε ζῶα, ἐλᾶτε ἄνθρωποι, ἐλᾶτε φίλοι.
Σκορπῶ τή μύρη ὅσην ἔχω, σ'κείνους που κρυώνουν
Ἀνοίγω κάμπους πυρωμένους καί βράχων [illegible] δείχνω
Ἔχω φωτιά για κείνους που φωτιά σκοτώνουν,
Ἀγκίδες, σάν μαχαίρια, στήν ψυχή των πλανεμένων μπήχνω.

Όπου δροσιά και πρασινάδα
όπου τρεχιά, όπου νερό,
Όπου φωτιά και αγριάδα
Ας έρθαν όλοι, ας έρθουν όλοι
Είμαι λημόνιο περιβόλι
κι όχι φραγμένο και κλειστό και φυλαχτό.

—

Η Άνοιξη - παρθένα. Άνοιξη του 1905.

— Ήρθα, πουλιά μου, η Άνοιξη, εγώ
Μυρίστε τα λουλούδια που σας έφερα,
Τηράτε στα βουνά και μέσα κάμπους,
τα κλαριά και τα χαμόκλαδα πώς σας φωνάζουν
Κοιτάτε τα διαμάντια ~~μου~~ πώς η δροσιά
– τρελλά κι ανάλαφρα και απαλά –
τα δέντρα και λαμποκοπούν και παιχνιδίζουν
Αφήστε τ' αεράκι μου να σας χαϊδέψη,
Να σας τυλίξουν θέλουν η αχτίδες μου
Ήρθε, πουλιά μου, η Άνοιξη
Γιατί δεν την ακούω τη λαλιά σας;

+

— Κλαρί δεν έμεινε γυμνό
Δεντρί δεν είναι δίχως ~~[illegible]~~ φύλλα
Φούντωσε το δάσος στο βουνό
Ντύθηκε στα πράσινα η βραγιά.
Ήρθε, πουλάκια, η Άνοιξη
Μα πού 'ναι το κελάδημα ~~φωνή~~ σας;

+

— Όλο τη ψυχρά και ρουφούν ζεσταίνουν ~~[illegible]~~ η αχτίδες
μου 'ναι χλιαρές κι ανέλπιρες ακόμα
Όλο ~~[illegible]~~ τους ίσκιους λαχταρούν κι θέλουν ~~[illegible]~~ η αχτίδες
κι παιχνιδίζουν και τους φιλούν στο στόμα.
Πουλιά, πουλιά, την Άνοιξη δε θα την τραγουδήσετε;

—

Από το πρωί πρωί ίσα με το δειλινό
τέτοια έλεγε η Άνοιξη παράπονα και μοιρολόγια.
Όμως, ~~[illegible]~~ σιγοπέρναγε το δειλινό
~~[illegible]~~
στον κάμπο κι στο πρήσινο βουνό
στις ρεματιές κι στα ροδοκεραύνια λαγκάδια,
η μυρωδιές ισώπαιναν, ~~[illegible]~~ έκλειναν τα λουλούδια
έσβυνε κάθε πνοή. ~~[illegible]~~
Μια μιας τ' αγέρι κόπηκε

τὰ φύλλα σ' ὕπνο ἔπεσαν κ' ~~[illegible]~~ κοιμήθηκαν,
κ' τὰ τριχάρινα νερὰ ~~[illegible]~~ σταμάτησαν.
Ἀπέραντος ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη ἀκούστηκεν ἀχός
ἀπόμακρη ὀχλοβοή, ἡ Ἄνοιξη ἐκοντοστάθη ~~[illegible]~~
ἀνατριχίλα ἔπιασε τὰ φύλλα τῶν δεντρῶν κ' τὰ χορτάρια.
Ἑκατομμύρια στόματα πουλιῶν λαλοῦσαν —
— ἀντιλαλούσανε βουνὰ κ' λόγγοι κ' λαγκάδια
κ' ἦτανε ὕμνος πύρινος, μυριόφωνος, ἡ ἁρμονία.
— « Εἶσαι ἡ πρώτη ~~[illegible]~~ ποὺ μᾶς ἦρθες Ἄνοιξη
ἀφοῦ σκοτώσανε τὰ παλληκάρια.»
Κ' ἐνῷ τὸ πρῶτο ἔπνιγε ἀναφυλλητό τῆς Ἄνοιξη
ὁ ἥλιος ἐβασίλευε μέσ' στὴ φωτιὰ κ' στὰ χρυσαφικὰ συγνέφια.

—

<u>Παράπονο.</u> Μάης 1905.

[illegible] ἕνα λουλοῦδι ἔρημο
στοῦ βουνοῦ τὸ ῥίζωμα
καὶ τὸ μύρισα βαθειὰ
ὡς ποὺ μαράθηκε.
Διάλεξα ~~[illegible]~~ σταλαγματιὰ νερό
στὸ πέλαγο τ' ἀπέραντο
τώπια κ' ἦταν ἁρμυρό.

Εἶδα δροσοῦλα ἕνα πρωΐ
σ' περβολιοῦ τριαντάφυλλο
πρὸ ὁ ἥλιος τήνε ρούφηξε ~~[illegible]~~.
Μιὰ μέρα, ~~[illegible]~~ κόρα μορφονιό,
τὸν εἶδα πρῶτο φίλο.
Μορφονιέ, ὠμορφονιέ,
μὴ φύγης, μὴν πεθάνης
μὴν ἀσχημαίνης, μὴ γερνᾶς
μὴ μου χαλάσης τὸ καμάρι.
Καὶ ὅταν πᾶς στὸν πόλεμο,
Μορφονιέ, ὠμορφονιέ,
Πρόσεχε μὴν προδοθῆς.
Καὶ ὅταν πᾶς στὸ πόλεμο,
ὁ Χάρος θὰ σὲ πάρη.

—

<u>Φύλακας τοῦ Ὕπνου.</u> Ἀλωνάρης 1905.

Νύχτα εἶνε
καὶ φυλάω μοναχός
τὸν ὕπνο γυναικὸς ἀγαπημένης
κοιμᾶται πέρα
Καὶ ~~[illegible]~~ εἶμαι ξυπνητός ἐδῶ

Νυχτώνει
Κ' εγώ, θωρώντας τ' άστρα τ' ουρανού
τα φορτωμένα μάτια,
Λιμπίζομαι τα όνειρα της κοιμισμένης.
Νύχτα είνε
Και ανύσταχτος τον ύπνο της φυλάω.

— ~~[illegible]~~

Μέσα στους χρυσούς στίχους που 'νε σαν αθάνατο
μαβί, μαβί, κατάβαθο, ζωγραφιστό και στριμμένο,
πηγαίο φαΐδι ολόχρυσο, γλυκό και δουλεμένο
πού, σαν άσπιλη μορφή, φορτώνεται το θάνατο.

—

Ω χαϊδεμένη μου μορφή, μαλαματένιο φαΐδι
δε θα σ' αφήσω να χαθής, δε θέλω να περάσης
το δρόμο τον πικρό, γλυκό σου ξέρεις κ' τον καίεις
και τα σβυσμένα μάτια μου τ' ανάβεις στο σκοτάδι.

—

Θέλω μέσα στους στίχους μου να φάλω τη γραμμή σου
με σκέδιο αξιομόνιμο, ποτέ να μη σε χάσω·
Θέλω μέσα στους στίχους μου να κλείσω το κορμί σου

—

Κι' απ' τη δική μου τη ζωή — το μπερδεμένο δάσο
που μπλέκεται στους στίχους μου — το φαΐδι θα περάσω.
Κι' αν θέλης, συ, ξεχνούμε· και πάλι αν θές, θυμήσου

Οκτώβριος 1902.

Helena. 1902.

September 19th.– You cannot bear that everything is not like last year, the dances at the T.s, the prince nearly at your feet, and the prince's friends keeping a certain communion between you and the prince. Why do things change?.

September 20th.– In the morning.– You fancy me too frivolous in my love. I am not, though. My life is divided into two periods: before love and after love; twelve years without love and twelve years with love, or of love. In these latter I have loved three women and you are the fourth. You four shall never come out of my life: I cannot forget you. There are certainly some other women floating in these twelve years but they will not remain. You four have held the tradition of love in me. I cannot be blind or one-eyed since I bear two eyes and rather good ones (though a little short-sighted) It is why I have often felt that I ~~could~~ love a little all the women of the earth, which I would have liked

if I had seen them. But I attach myself to very few. Now, believe me and be a good girl.

Later. – In playing with you that little lullaby of Shuberts', which melts in one's ears, I thought that all my love for you could be ~~contained~~ comprised in it. – I wonder if it is so.

September 22. I received a note from you yesterday. Daggers, and orders, and queenly commands, and regal impatience; and that is your letter, which I adore. My queen, don't be so angry with me, please.

The same day. – What bothers me about you, is:

a) Your heart-beating for princes, and sacrificing every [thing to them

b) Your not loving me

The rest of you is perfect or imperfect, but lovable.

September 25. It is not fair, dearest; you give him more arms than to me – arms to win you – and then you say: „Now fight with me". But you have said the same thing to him, and he has many more weapons. Oh! how tired I am of fighting and how I love you!

September 27. I have asked you – „If he asked you to kiss him would you do it?" and you said: – „Why! Certainly not" and you scolded me for fancying things. But you are excited when you see him. – When you send me a few nice words on a blue paper of yours, it is as if you kissed your hand to me.

September 28. You are a nice girl because you are natural and impulsive and because you are like a baby, liking everything, walks, air, water, dancing, running, laughing, crying etc. You are much more universal than I thought you were. – I understood you were so nice when you went last week sailing with your brother, and fished ~~three~~ two very little fishes ~~in~~ within three hours.

October 2. My darling, when we are together by ourselves, don't we have a nice time? Is it not strange that our meeting creates such sweetness (at least for me)? I could stay for hours near you and feel all the time as if I was melting. Please, I want to see you tomorrow. Will you tell me to come?

Yesterday I wrote you something that I like & I feel so near you, that I may hear all the pulses of your life and think that they are mine. You don't fancy how deeply I felt that when I was writing it, and it came quite easily under my pen.
I long for you with all the intensity of my being.
Do think of me this moment and invite me for tomorrow.
I cannot say anything else, I am too full of you.
Only know, please, that one day more will be lost if I don't see you, and I have so few days left. I am older of a day today and I have not seen you.
Oh! how I love you!

October 4 Now listen to this: When M. wrote you such an unhappy sounding letter you were yourself unhappy for two whole days and nights and I am not sure you did not cry very much. You told me yourself that you began writing to him a very pathetic and superlative letter, but then you tore it and answered simply how sorry you were for him.
Three days ago you wrote me that letter about your

going to be very unhappy if I did not like you any more. Yes, my dear, you would be unhappy for two whole days and nights and I am not sure you would not cry very much.
But, mark, the trouble is this: the meaning of all these unhappinesses, a meaning which lay hidden from you, is that you want everybody to like you, you are glad when they do like you, and you are very sorry when they cease liking you, but two days later you find that the world is full of people, divided into two classes, those who like you, and those who must like you. There could have been another class too, the one of those who liked you before, but those are dead.
Your appreciation of the world is perfectly just, but oh! how unhappy it makes me.
And after the two whole symbolic days are past you give all your time and joy to those who were left to you, (that is, those who like you still) and try to make some more like you. And so your time is

filled with labour.

October 10. I will not write you any more about myself. It is better to say less than more, when we cannot be understood in saying something. You understand me in your way, and I you, in mine. But we have not a common measure, a common way of understanding each other. And the words we say perplex us and make me sad. And without words we are strangers. I left everything for you. I shut my eyes to everything, for being able to see you with all the intensity of myself. Isn't it time now to change plans and try to open my eyes again to everything, and see you only some times? But my eyes are heavy now. I must stimulate them.

October 13. Darling, I suffer of you. And because it is of you I suffer, I am glad; but I suffer immensely. You have taken me all, all, all. You have made me blind to everything else but yourself. You have taken me, taken me. Darling why don't you love me? It is not a fair arrangement to take me all for yourself and

give me nothing of yourself. I am completely yours. I have given myself to you. Darling, darling. How shall I take myself back?

October 14. I am ill of suffering. And, like the animals, I long to hide myself somewhere, in the dark. I can't bear the sight of people and I can't bear the light. Helen, my darling, how shall I say how I adore you? If I wrote you a letter today, it would make me feel better. But, darling, will you understand me? And I don't know if you like my letters when they are written by your boy in the state of suffering.

October 16. Darling, since I have decided to love you completely, with all my intensity, I will not shrink from you, when you make me suffer. I'll go with my love till the end: one or two months more of sweetness and bitterness in your presence. Because I pain it is not a reason I should immediately turn my back to you and try to find consolation somewhere else. I'll look at you intensely till the end. The end shall come when I shall not

be able to see you any more. As long as you are present I will give you everything, everything I have.

November 1. You gave me that héliotrope scent and when I took off my night-gown this morning, I felt as if I was taking off yours. Did you know what you did when you granted my prayer and gave me that scent?

November 11. Βλέπεις πόσο διαφορετικοί είμαστε. Σύ ταράζεσαι ευχάριστα όταν βλέπεις, κι γνωρίζεις βασιλιάδες κι πρίγκηπες οποιουσδήποτε κι άν είναι· έγώ χαίρομαι όταν γνωρίζω κι συμπαθώ άνθρώπους έξυπνους πού μού φαίνονται ψηλότερα βαλμένοι άπό τούς άλλους άνθρώπους, γιατί μπόρεσαν κι πήγαν ψηλότερά τους. Σύ χαίρεσαι βλέποντας τό βασιλιά τής Άγγλίας, ή τής Έλλάδας. Έγώ χαίρομαι γνωρίζοντας τόν Barrès.

December 13. I am here, alone, far away from you, my beloved, and the only thing that consoles me is that I may love you always, perhaps.

December 25 In your person I love a little all the American girls; I feel a certain discomfort in seeing them or hearing about them, for I long to love them all, which is impossible. They have an

exotic charm which fascinates me, and bewitches me. And you represent them.

In your person I love also the excitement you give me, the intoxication that love is for me. I am alive, lively, stimulated, intensified, when I love, and I am dead to everything when I am with people I don't love. I think I wrote you today that: „ you awaken me, and they make me sleepy; I am my best with you; and I can't sleep before you; perhaps it's only shyness. You intensify all my faculties. Because I love you, you are the beginning of all my problems; and because you are a girl, you are a world of things in which I sometimes lose myself. „.

The smell of your dresses, a detail of your skirt, your stockings and every single part of your belongings and of yourself is riches for your boy. My deepest thoughts and mysteries begin with you and your belongings. Love is really the beginning of everything for me. It makes me more curious and

more clear-sighted than anything. You teach me more than heaps of books, millions of professors and years of study. It is why I don't become a German student.

December 26 It enchants me to fancy that you forget me. Je me retranche dans mon isolement, et je ressens la liberté qu'il me procure.

December 27 What was the use of loving others if, my darling, I did not learn to love you in a better way? Love is a product that may be formed and deformed. It is the blossom of our being. Every time I blossom I must give a better, a nicer, a prettier flower.

May 15/28. 1903. I wrote you today: „my soul was sore of you, and it felt that you ought to give it something great and impossible. It is why it cannot forget you. It cannot forget you ~~you~~ because it once asked of you something".

May 23. You love another man, my own beloved girl.

June 9. Now comes the punishment for abandoning myself to the love of you.

Φονιές, ὢ ἄγριες, ὢ ξεσκισμένες
Φονιές ὢ κουρελιασμένες
Χυμίζει ἀπό τό βιολί του
Τρῶνε σά λύκια τό κορμί του
Ὁλονυχτίς ξαγνίζει τ' αὐτί του
Δαγκάνετέ τον γυμνασμένες.

—

Τῆς ξεραΐλας ποῦνε μέσα του
τόν πόνο βγάνουν ξένες
φωνές, ὢ ἄγριες, ὢ ξεσκισμένες
καί τήν ἀκούρασιά του τήν παράξενη
τήν πριονίζει, τρίζει, τό δοξάρι,
ὁλονυχτίς τ' αὐτί του τό ξεπαίζει·
κ' ἕνα δοξάρι τόν κουράζει

—

Αὐγή γλυκότατη ῥοδοσταλάζει
κι' ὁ ἥλιος βγαίνοντας τόνε κοιτάζει
πού στό κρεββάτι του κεῖται πεσμένος
~~[illegible]~~ ὁλοντυμένος
Φονιές, ὢ ἄγριες, ὢ ξεσκισμένες
κουρελιασμένες, κυνηγημένες
φεύγοντες φεύγουν.

Γενάρης. 1903.

Μοναστήρι Γενάρης 1903

Πήγαινε στά ίσια σίδερα της γραμμής τό Γενάρη ένα απόγευμα αργά μα πριν βασιλέψη ο ήλιος. Καί δέν ήταν κρύο ούτε ζέστη· καί δέν του έρχουνταν καμμιά ιδέα ούτε είχε πόθο νά του έλθη. Τά δέντρα της δημοσιάς ήταν χωρίς φύλλα καί τά χωράφια κεραμιδιά βρεμμένα. Πανιού χιόνια στόν κάμπο που άρχισαν όμως καί λυώνουν πού καί πού, κι φαίνεται τό χώμα ή καί πρασίδι. Τά βουνά χιονισμένα ως κάτω, ο ουρανός όλος γαλάζιος καί γλυκός μαζί μέ τ' άλλα χρώματα. Κανείς δέ μιλεί καί τίποτε δέν ακούεται όταν σταματούσε κι άκουε τήν ησυχία, κ' ένοιωθε τόν αέρα πως ήταν μαλακός, καί τά πράματα που ήταν αρμονισμένα όλα. Κι όμως θυμούνταν κάποιον άλλον τόπο αγαπημένο, βρίσκοντας τόν τόπο κι που ήταν. Γιά τούτο είχε τόση γλυκειά χαρά μέσα του;.

Σέρραις Γενάρης 1904.

Η αναμμένη δύση φωτίζει τήν ανατολή, τούς λόφους πούναι κίτρινοι, αντίκρυ. Έπειτα βλέπω τή δύση· ο ουρανός χωρίς σύννεφο ένα, κι κρύο· έχει βασιλέψει ο ήλιος· τά βουνά είναι γαλατωμένα· couvertes de gaze, κι από πάνω τους τά χρώματα του ουρανού είναι ξαφνικά κι ροδοδάκτυλα, ρόδι τριανταφυλλί. Περνούν λίγα λεπτά· τά βουνά βαθαίνουν, γίνονται γαλανά βαθειά· τά ροδοδάκτυλα χρώματα ωριμάζουν κι σάν ν' αρχίζουν νά σαπίζουν· όπως τό κρέας όταν τ' αφίνουν γίνεται βαθύτερο στή βαφή· έπειτα κιτρινίζει από πάνω από τό βαθύ τριανταφυλλί ο ουρανός· κι έπειτα παραπάνω είναι σάν ένα σύννεφο τό φως πασχαλί· δέντρα χωρίς φύλλα έρχονται μπροστά. Τά χρώματα αυτά όλο κρυσταλλώνονται κι τό φως του ουρανού μικραίνει· ο ουρανός γύρω

The book of love. 1903

Ο θεός δέν έπλασε τά κορίτσια γιά τήν ευχαρίστηση των κοριτσιών· τά έπλασε γιά νά χαρούν τ' αγόρια. Ποιός είναι λοιπόν ο καλλίτερος κριτής των κοριτσιών;
Δέν είμαι ποτέ βέβαιος πως έχω τίποτε καλό, ~~[illegible]~~ άν δέ μέ τό πη ένα κορίτσι· όχι κάθε κορίτσι, παρά εκείνο που μ' αρέσει. Καί μ' αρέσουν πολλά κορίτσια στόν κόσμο, κι από κείνα που είδα κι από κείνα που δέν είδα.
Περνώ στή γη επάνω καί έχω παντού κριτές τίς γυναίκες. Αυτές μέ λέν που είναι η θέση μου.

Ιουνίου 7.

Τή νύχτα ήσουν εσύ καί περπατούσαμε μαζί κάπου καί σ' αγαπούσα κι ήσουν σύ τόσο φίλη μου πού μ' έλεγες πώς αγαπούσες άλλον, κι μ' έλεγες ό,τι είχες στήν ψυχή σου. Καί είχα πόθον άπειρο νά μάθω πώς θά τελειώση η ιστορία της αγάπης μου. Θά πάρης εκείνον π' αγαπάς, ή θά μ' αγαπήσης τέλος εμένα; Καί άνοιξα τό βιβλίο νά δω τό τέλος της ιστορίας μου, καί δέν μπορούσα νά τό βρω· ήταν πολλά φύλλα κι πολλές ιστορίες που τέλειωναν στό ίδιο βιβλίο.

σκοτεινιάζει· γυρίζω γύρω καί τό μάτι μου ανοίγει γιά νά νοιώση, νά ρουφήξη τό λίγο φως που είναι διαχυμένο. Σέ μιάν άκρη του ουρανού, πίσω, στήν ανατολή βλέπω ένα άσπρο αιθέριο χρώμα, σκεπασμένο μέ γάλα, εκεί η κορυφή του Παγγαίου κι η ράχη του. Οι λόφοι δεξιά είναι φωτισμένοι λίγο από τήν αντανάκλαση του βασιλέματος. Καί πάλι γυρίζω στή δύση· τό φως κιτρινίζει κι μικραίνει

Ὁ θάνατος τῆς ζωῆς.

Τό γράμμα, ξένε, διάβασε τῆς ἀδελφῆς μου·
μιά δέ πῶς μ' ἀγαπᾷ καί πῶς εἶνε μεγάλη.
Δές, κι ἄλλες μ' ἔγραψαν, δυό φίλες τῆς ζωῆς μου,
καί εἶνε ἡ ζωή σάν τή γλυκειά τή ζάλη.

–

Εἶδα 'να σπίτι ἀρχοντικό σ' ἕνα βουνό,
καί μέσα κάθουμουν ἐγώ, στολισμένα
κ' ἦταν τό σπίτι μοναχό μέσ' το βουνό.

–

Τότε γυναῖκα πόθησα μέ πάθη λυσσασμένα
ἔνοιωσα πῶς ἦταν κείνη π' ἀγαποῦσα τόσο,
ἦρθε ὡς τό σπίτι μου καί χάθηκε μέ μένα·
ἔγινα κόσμου βασιλιᾶς, τόν κόσμο νά τῆς δώσω.

–

Ἔπειτα πάλι ξύπνησα καί ἤμουν μόνος.
Μέ κύτταζαν ἀπό μακρυά ἡ ἀδελφή
καί φίλες τῆς ζωῆς μου δυό, πού χαν ταφῆ.
Καί ἦταν ἡ ζωή βαθειά, βαθειά σάν πόνος.

Τό μάτι ταράζεται ὅλο ἕνα περισσότερο στό φῶς που μικραίνει. κι' ὅπως μπροστά στό φῶς αὐτό δέντρα χωρίς φύλλα, δέντρα κι' ἀμάξια μέ σχήματα παράδοξα κι' ὄμορφα κι' διαφορετικά. Καί σά νά ἔσταξε καί ἀπ' αὐτά τό φῶς.

Καί ὅταν ἐπερπάτησα στό δρόμο τόν ξερό
δέ συλλογιζόμουνα ἄν κύτταζαν οἱ ἄλλοι
κ' ἔτρεχε σιωπή κι' δροσιά σά μάρμαρο νερό.

–

Μά πάλι ξύπνησα, καί δέν ποθοῦσα·
δέν ἦταν γύρω κανένας τά μάλα βλέμματα
καμμιᾶς φωνῆς τό χάδι.
Τό δρόμο κύτταζα, ἄν πήγαινε στό θάνατο
καί τότε πόθησα σκοτάδι.
Πέρα στήν ἄκρια ἦταν ἡ ζωή
πεσμένη κάτω, πεθαμένη.

–

Καθώς τήν εἶδε τρόμαξε ὁ ἔρωτας.

Ἰούνης 1903.

Σεπτέμβριος. 27. Ηὗρα σ' ἕνα φάκελλο τά παλιά συγγράμματα. Τά ἔβγαλα ἀπό τό φάκελλό τους κι' τά ἔπιασα. Ἔκοβαν κι' πονοῦσαν σά μαχαίρια. Τά ἔβαλα γρήγορα πίσω μέσα στό φάκελλό τους.

–

« Ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί· ὅτι ἠγάπησε πολύ

–

Δέν μπορῶ νά σέ ξεχάσω γιατί ἔχεις γεμίσει δυό χρόνια τῆς ζωῆς μου, ἔχεις πάρει δυό χρόνια τῆς ζωῆς μου, ἔχεις μεγαλώσει μαζί μου, μέσα μου, δυό χρόνια, κι' ἐγώ μεγάλωσα δυό χρόνια, μέσα.

Αντιγράφω μερικά μέρη από γράμματα ενός κοριτσιού που θέλησε να σχίσω όλα της τα γράμματα ή να τής τα στείλω πίσω. Και τής θα στείλω πίσω.

« Ζητώ ως χάριν να σχίσετε τα γράμματά μου, διότι αυτό είναι μία από τας πολλάς ίσως ιδιοτροπίας που έχω, το να μη θέλω δηλαδή να υπάρχη και άλλον δικό μου γράψιμον, πλην των [illegible] μου ». (Κυριακή).

« Πριν φύγω από αυτό το Μοναστήρι ήθελα να σας είπω πολλά, αλλά δεν ημπορώ »... « Αν θέλετε και αν σας αρέση και αν δεν σας είναι κόπος και [illegible], απαντήσατέ μου ». « Μεθ' υπολήψεως ... (Τετάρτη μεσημέρι).

— « Σκέπτομαι να κάμω πως τα λησμονώ όλα εκείνα και άλλα ακόμη, που δεν γνωρίζετε, αλλά που δεν ημπορώ ν' αλλάξω αυτήν την καρδιά μου »

« Μη λησμονήσετε να σχίσετε όλα μου τα γράμματα, ακούετε; » . . .

... « Κατόπιν έκαμε το έγγραφον με αρκετήν πικρίαν μένα, διαμαρτυρομένη ότι οφείλω μέχρι της 25 του μηνός Ιουλίου να δηλώσω αν θα έχω συμφωνήσει ή όχι διότι κατόπιν θα θεωρούμαι παραιτημένη, ότι οφείλω να διδάσκω καθ' εβδομάδα 24 ώρας, ότι οφείλω να τηρήσω κατά πάντα τον κανονισμόν και ότι μένω υπό τους αυτούς όρους, αφ' ού και το παρελθόν έτος ήτοι επί ενιαυσίω μισθώ 60 λιρών, δεν προσέθηκεν όμως ουδέν περί κατοικίας και κανονικού όλης, διά τούτο της είπον να τα προσθέση διότι άλλως δεν υπογράφω. Τότε μοι λέγει ότι δεν είναι δικός μου γραμματεύς· εγώ δε τη απαντώ ότι αφού επί τόσας ώρας έγεινε γραμματεύς μου, ας μείνη και διά δύο ακόμη λέξεις. Τέλος αφού υπέγραψα έφυγα. »

« Ποτέ μου δεν ήλπιζα ότι είναι δυνατόν τόσην πικρίαν να υποκρύπτουν οι άνθρωποι.

Τους οικτείρω και παρακαλώ τον Θεόν να τους συγχωρήση διότι δεν είναι με τα σωστά των. Κατόπιν όλων τούτων δεν έχω δίκαιον να θέλω να φύγω μακράν;;; .... »

« Αχ! πόσον στενοχωρημένη είμαι!... Είναι αδύνατον να το φαντασθήτε... »

(Παρασκευή μεσημέρι. Θεσσαλονίκη 27 Ιουλίου)

— « Προτιμώ πάντοτε να μένω μόνη και να σκέπτωμαι ό,τι είναι καλό και εύμορφο και αξίζει να το σκέπτεται κανείς. Τότε και μόνον προτιμώ την συντροφιά όταν αυτή παριστάνη και είναι αυτό το καλό και εύμορφο και άξιον σκέψεως » ...

« Μη λησμονήτε την θερμήν μου παράκλησιν, δηλ. το να σχίσετε τα γράμματά μου ». (Εις το σχολείον 29 Ιουλίου).

— « Σήμερον ακριβώς έλαβα το γράμμα σας, το οποίον πολύ με ευχαρίστησε μέσα στην τόση λύπη μου ...

« Πλην διά πένθος [illegible] νέου, δι' [illegible] πρόωρον θάνατον, δι' απώλειαν 17ετούς ωραίας αδελφής, μπορώ να γράψω σε άσπρο χαρτί, που αξίζει να γράψω τι δυνατόν σε κατάμαυρο; »

« Τα δυό μου αλησμόνητα αδελφάκια δεν τα είδα, ούτε τα φίλησα για τελευταία φοράν, ούτε και αυτά με είδαν που με το όνομά μου στο στόμα ξεψύχησαν »

Κων/πολις 24 Ιουλίου Πέμπτη.

— « ... και τώρα πια Κύριε εύκολα αν θα ίδη ο ένας τον άλλο, γιατί δεν μπορώ να το πω, είναι και αδύνατο πράγμα, διότι αν [illegible] όχι, όταν όμως θα ευρίσκωμαι σε κανένα ελληνικό εκεί μόνη

σ' κανένα μοναστήρι κανενός ύψηλου βουνού, τότε μέ τήν αιτία πού θά προσκυνήσετε, ανεβήτε τό βουνό έκεινο κ' στόν κατεβασμό ρίξτε κ' μιά ματιά στή Μοναχή...

... Είναι πολύ ώμορφο νησί γεμάτο βράχια γύρω γύρω κ' ανάμεσα στούς βράχους υπάρχουν πολλά μικρά μοναστήρια. Είχα τό εύτύχημα ακριβώς πρό δυό χρόνια τέτοιον καιρό νά μέ πάρη μαζύ ό μακαρίτης πατέρας μου, όταν πήγαμε γιά νά ιδή γιά τελευταία φορά τό αγαπητό έκεινο νησιώτικο χώμα πού τόν γέννησε. Τότε κάθισα. Φέτος 2 μήνες κ' είδα γιά πρώτη φορά, μόνον έξω από τής αδελφαίς μου τήν πατρίδα μου κ' μ' άρεσε πολύ γιατί είναι γεμάτη αγάπη, καλωσύνη κ' αφέλεια, κ' θέ μ' αξιώση ό Θεός θά ξαναπάγω. Έχω έκεί πολλούς συγγενείς, θείους, θείαις, ξαδέλφους ξαδέλφαις, πολλούς· σχεδόν ή μισή Κάλυμνος συγγενική μας είναι...

... Ό πατέρας μου συνήθιζε νά έκφράζη πολλή τήν αγάπη πού είχε σ' έμένα· τό έλεγε κ' σέ ξένους κ' δικούς μας πώς μ' αγαπά περισσότερο από τά κορίτσια του κ' ότι τόσο πολύ μ' αγαπά πού θά αισθάνεται ελαφρός όταν, αφού αποθάνη, πηγαίνω έπάνω από τό μνήμα του. „Ή ψυχή μου θά έχη χαρά μεγάλη, μ' έλεγε, όταν τό πόδι σου θά πατή τό χώμα πού θά μέ σκεπάζη, κ' αόρατος θά σέ χαιρετά". Άχ αυτά τά λόγια του τά έχω βαθειά μέσα στήν καρδιά μου κ' όταν πλησιάζω τό μνήμα του ρίγω κ' έπιστρέφω άρρωστη στό σπίτι.

Πόλη 22 Όκτωβρ. 1903. Τετάρτη.

Λέτε πώς θά σάς πείραξε νά ήταν είρωνικαίς ή φράσεις μου έκείναις, όχι γιατί απευθύνονται „σέ σάς" αλλ' έπειδή έρχονται „από μένα". Έγώ λέγω πώς δέν θά ήθελα νά είναι είρωνικαίς, όχι γιατί ήταν γραμμέναις „από μένα", αλλά γιατί τίς έγραφα „γιά σάς"....

Σάς αρέσει, λέτε, νά μήν είμαι ίκανή νά κάμω τίποτε πού δέν σάς αρέσει. Έχω βέβαια κ' έγώ πολλά πράγματα πού δέν σάς αρέσουν· ένα από τά πολλά αυτά είναι κ' τό νά θέλω ύπομονή νά σχίσετε τά δικά μου γράμματα χωρίς ν' αρχίσετε „ίσως εί ή μίαν κερασιάν"....

Χάρηκα πού λέτε πώς πιστεύετε ότι δέν ήταν είρωνική ή φράσις μου έκείνη (άν καί είδε κάποια θεωρία, καθώς μέ είπατε μιά φορά κ' παρ' ολίγον νά μέ κάμετε καί μένα) δέν μπορώ νά ξέρω άν ή ίδέα σας είναι ή όχι „πάντως σατανικού φαντασίας αποπλανημέναις", ξέρω όμως ότι δυνατώς έβαλα „Άδάμ" αλλά „χειρότερο κ' από τόν Άδάμ"....

Πολύ ώμορφα λέτε πώς κάθε γράμμα μου „δέν είναι ανεξάρτητο ούτε από σάς ούτε από μένα", λέω όμως κ' γώ αυτό (πού δέν είναι βέβαια ανεξάρτητο) ότι δέν ανήκει „ούτε σέ σάς ούτε σέ μένα".

Μ' έρωτάτε γιατί θά γίνω „καλόγρηα". Κ' έγώ δέν ξέρω. Από μικρό κορίτσι μ' άρεσε αυτή ή ίδέα σά καλόγρηα κ' δέν ξέρω...

Έάν σκεφθήτε νά σχίσετε τά γράμματά μου μή τά σχίσετε αλλ' από λίγα λίγα νά μέ τά στείλετε μαζύ μέ τά δικά σας γράμματα. Αυτό είναι τό

καλλίτερο, υπομένω.

Πόλη 15 Οκτωβρίου 1903

...Τώρα, τη φράση μου « για να δείξω την ευχαρίστησή μου για όσα καλά μ' έκαμες κλπ » γιατί την πήρατε ως ειρωνική; Σας λέω αληθινά, και πολύ αληθινά, πως, αν όλη την κακή εκείνη σελίδα την έγραψα ειρωνικά, μόνο σ' εκείνη τη φράση δεν υπάρχει η παραμικρή ειρωνεία, η παραμικρή κακία, η παραμικρή ψευτιά· ήταν φράση καθαρή, αληθινή, μέσα από την καρδιά γραμμένη. Μα, θα πείτε, — δεν μου λέτε, καϋμένη φίλη, ποια είναι αυτά τα καλά που σ' έκαμα; Να σας τα πω: η παρουσία ενός ανθρώπου που μ' αρέσει, ήταν για μένα ένα καλό, κάθε καλός σου λόγος είναι για μένα ένα καλό, η καλή συναναστροφή είναι καλό για μένα, το να βλέπω άνθρωπο με καλή καρδιά είναι ένα καλό για μένα, ένα παρηγορητικό γράμμα είναι για μένα ένα καλό, η ασυνήθιστη προσπάθεια για το καλό της ψυχής που μ' εμψύχωσε, είναι για μένα ένα μεγάλο καλό. . . . .

Έχουμε εδώ έναν καιρό κατσουφιασμένο σαν και μένα, μελαγχολικό σαν την καρδιά μου, βροχερό σαν τα μάτια μου.

Πόλη 5 Νοεμβρίου 1903

Το τελευταίο γράμμα σας δεν με πείραξε καθόλου σοβαρά, όπως λέτε, γιατί έχουν την ιδιότητα τα γράμματά σας να μη με πειράζουν σοβαρά. Ίσως τα δικά μου γράμματα έχουν την εναντίαν ιδιότητα κι γι' αυτό πρέπει να καταδικασθώ κι τον « δια πυρός θάνατον », όταν δεν σας ~~σ~~ αρέση το γράμμα μου γιατί δεν το λέει καθαρά; παραλέει « μ' αρέσει το γράμμα σας γιατί είναι δικό σας »; . . . .

Δεν μετανοώ καθόλου για όσα έγραψα ως τώρα· [illegible] έννοιά μου είναι κι σφάλματα, μα δεν μετανοώ, αφού κι εγώ η ίδια δεν είμαι τίποτε παρακάτω.

Έχουν μ' εδώ από προχθές
κάτι μέρες λαμπραίς
έχουμε κρύο χλιαρό
χαρά θεού ήλιο λαμπρό
έχουμε νύχτες μαγευταίς.
με λαμπρά άστρα —
— μα δεν είναι για μένα! —
Σαν θ' άχουμε μεθαύριο
σύννεφα μαυρισμένα
πάχναις, βροχαίς κι αστραπαίς
λουλούδια μαραμένα
βαρύ βορριά με παγωνιά
δένδρα μαραμωμένα
μαύραις νυχτιαίς κι αναστεραίς
ή μ' άστρα θαμπωμένα
σαν θα λάμψουνε πέθιμα
κοράκια βραχνιασμένα
Ίσως νάναι για μένα! . . .

20 Νοεμβρίου

« Χάρηκα πολύ που πήρα γράμμα δικό σας· μ' έχαιδεψε σαν σταλαγματιά δροσιάς στη λύπη μου . . .

« Το « ένα » που μισούσα να βρω και δεν το εύρισκα ήταν ο « θάνατος » για 'κείνη την ημέρα, και ήταν θαρρώ η πρώτη φορά που τον μισούσα, γιατί η κατάστασις της ψυχής μου ήταν πολύ παράξενη, τέτοια που την πείραζαν όλα, και μόνη κι λουλούδια και άστρα, τέτοια που προτιμούσε τον βαρύ βορριά από τη δροσιά, το σκότος από το φως, τον χειμώνα από το καλοκαίρι, την ασχημιά από την ευμορφιά... »

. . . .

Τήν είδα τόν Ἰούνιο στήν Πόλι. (1904)

Στό πρώτο γράμμα της ὕστερ' ἀπ' αὐτή τή συνάντησι λέει.

Πόλι 27 Ἰουνίου 1904.

«Διατί δέν ἐμείνατε μέχρι τέλους τῆς ἑορτῆς του παρθεναγωγείου μας; διότι σᾶς εἶδα κατά τήν εἴσοδόν σας καί κατόπιν, εἰς ὀλίγην ὥραν, ἀργότερον δέν σᾶς ἔβλεπον καί ὑπέθεσα ὅτι θά εἴχατε φύγει, ἄν καί δέν σᾶς εἶδον ἐξερχόμενον. Ὥστε δέν εἶμαι καί βεβαία κι' καλλίτερον θά ἦτο νά κάμω τήν ἐρώτησιν· μέχρι τίνος σημείου τῆς ἑορτῆς παρεμείνατε εἰς τή αἴθουσα; Ὁποίαν ἐντύπωσιν σᾶς ἔκαμεν; — Ἡ λογοδοσία τῆς διευθυντρίας; Τά ἐργόχειρα τά εἴδατε; Ἐγνωρίσατε τήν διευθύντριαν ἤ ὄχι; Σᾶς παρακαλῶ ν' ἀπαντήσητε εἰς ὅλας τάς ἐρωτήσεις μου, ἄν καί θά βαρεθῆτε, διότι εἶναι πολλαί, ἀλλά νά προσπαθήσητε. . . . .

. . . «Ἐνθυμεῖσθε ὑποθέτω ὅλην τήν ἱστορίαν τοῦ ἐπιθέτου αὐτοῦ καί τῶν ἄλλων πού τόν χάρισε ὁ Καβάφης. Λησμόνησα νά σᾶς πῶ ὅτι ὁ Καβάφης (ὁ κουμπάρος) τούς ἐστεφάνωσε μέσα εἰς τό πλοῖον του. Μ' ἀρέσει πολύ αὐτή ἡ ἱστορία καί τό νέον ἐπίθετόν μου μόνον γιατί τό μ' ἀρέσει, ἄλλως μοί φαίνεται παράξενο. Φαντασθῆτε! ὁ κάπτεν μου ἀγωνιστής καί ἐγώ νά θέλω νά γίνω Μοναχή. Πῶς σᾶς φαίνεται αὐτό; Ταιριάζει; Μά γνωρίζω νά σᾶς πῶ ὅτι καί ἐκεῖνος εἶχε αὐτάς

τάς ἰδέας. Ἦταν, βλέπω, θεοσεβέστατος ἄνθρωπος κι' ὁ πόθος του ἦταν ν' ἀφήση τήν ἐργασία του (ἦταν ἰατρός) καί ν' ἀποσυρθῆ εἰς μοναστήριον. Οἱ φίλοι του ὅμως δέν ἐνέκριναν τήν ἰδέαν του, κι' ἔτσι μετέβαλε καί ἔγινε ἀγωνιστής (γιατί ἦταν πολύ δυνατός ἄνθρωπος, κρίμα δέν τόν ὁμοιάζω). . . .

. . . . «Ἀλήθεια λυπήθηκε πολύ ἡ μητέρα μου (ἡ μόνη ἥτις ξεύρει πῶς γραφόμεθα) διότι μέ τήν ἀκαταστασίαν αὐτήν τῆς ἀλλαγῆς τοῦ σπιτιοῦ δέν κατώρθωσε νά σᾶς γνωρίση. Συχνά μέ λέει: «Μόνον πού τό ἀκούω ἀπό σένα, τό ἀγαπῶ πολύ αὐτό τό παιδί (γιατί ἔχει πολύ μεγάλα ἀκόμη παιδιά, ὥστε μή σᾶς κακοφανῆ ἡ λέξις παιδί) — κρῖμα πού δέν μπόρεσα νά τό ἰδῶ. Ἄς εἶναι καλά τό παιδί κι' ἄς τό χαίρονται οἱ γονεῖς του». Αὐτά εἶναι τά λόγια τῆς καϋμένης τῆς μητέρας μου. Φαντασθῆτε νά σᾶς ἀγαποῦν χωρίς νά σᾶς γνωρίζουν· ἐγώ ζηλεύω ἀλήθεια . . . Θέλω ν' ἀγαπᾶσθε μόνον ἐμένα. Τέτοιος εἶναι ὁ ἐγωισμός μου! . . . .

« Ἀκόμη θά σᾶς παρακαλέσω νά μέ λέγετε πρέπον κατά ποίας ἡμέρας θά ἔχω ἐπιστολήν σας διά νά μή ἔρχωμαι πολλάς φοράς εἰς τό ταχυδρομεῖον, δέν εἶναι ἔτσι; Εἶναι ἀλήθεια δύσκολον τό νά μή διευθύνωνται εἰς τό σπίτι τά γράμματα, ἀλλ' ἄς κοπιάσωμεν ὀλίγον, παρά ν' ἀνοιχθῆ κανένα γράμμα ἔξω καί ἐξ ἀμελείας τοῦ ἀδελφοῦ μου, ὁ ὁποῖος ἴσως φαντάζεται ὅτι ὡς μεγαλύτερος καί ἔγγαμος ὁρίζει ὅλους· μά ἔχει λάθος με-

γάλο . . .

Κωνσταντινούπολις 10 Ἰουλίου 1904.

« Σιγή βαθειά τώρα καί τόσον καιρόν ἀπό ὅλους που συνηθίζουν νά μέ γράφουν καμμιά φορά! Ἄραγε παύουν οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, που ἔπαυσαν νά γράφουν ἤ ἐκείνη που ἄλλαξε διεύθυνσιν καί ἔφερε ὅλην αὐτήν τήν ἀνωμαλίαν εἰς τά γράμματα; . . .

« Θέλω νά μέ γράψετε, ἄν θά μείνετε πολύ καιρόν εἰς τόν Πύργον. Ἐγώ ἀκόμη δέν ἔκαμα τίποτε διά θέσιν, ἐπειδή περιμένω ἀπάντησιν ἀπό τήν Λέρον ὁριστικήν . . .

« Τά Βιτώλια τά προτιμῶ, διότι ἴσως ἐκεῖ θά κατώρθωνα νά σώσω ἕνα ἀπολωλός πρόβατον, τόν μικρότερόν μου ἀδελφόν δηλαδή, που ἄφησε στή μέση τό σχολεῖον πρόπερυσι ἀκόμη καί ἔμεινε σέ μέρη αὐτά, τότε που τό ἔμαθα, νά ἀρρωστήσω ἐγώ, ἡ ὁποία εὑρισκομένη στά Βιτώλια, ἐνόμιζα ὅτι πήγαινε τακτικά στό σχολεῖον ὅπως πάντα· καί νά μάθω ὅτι πρό του θανάτου τῆς ἀδελφῆς μου τά παράτησε ὅλα γιά τό καπρίτσιο που εἶχε μ' ἕνα καθηγητήν του καί ὅτι ἡ μητέρα δέν μπόρεσε νά ἐπεμβληθῇ εἰς νά τόν πείσῃ, οὔτε ξέρω ἐγώ ἔγραψε τι διά νά μή μέ λυπήσῃ, ἀλλ' ὅταν ἦλθα ἔμαθα τά συμβάντα. Ἄχ, πῶς μ' ἐτάραξε αὐτό τό παιδί καί μέ ταράζει ὅταν συλλογοῦμαι που ἄφησε τά γράμματα, χωρίς μάλιστα νά ἔχῃ κλίσιν γιά νά μάθῃ καμμίαν τέχνην τουλάχιστον. Βέβαια πταίει αὐτός πρωτίστως, μά πταίει καί ὁ σεβαστός του ἐκεῖνος καθηγητής ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ἔλε-

γε τά πράγματα εἰς ἕνα τοιοῦτο σημεῖον, δέν εἶχε τήν δύναμιν μέ τούς περί αὐτόν νά ἐπιβληθοῦν εἰς ἕνα μαθητήν καί νά τόν συμμαζεύσουν, ἀλλ' ἐλύπησαν κατόπιν ἑορτῆς, ὁπότε δέν ἔκαμαν τίποτε. Ἔκτοτε λοιπόν ὁ κύριος αὐτός δέν θέλει ν' ἀκούσῃ τό ὄνομα του σχολείου. Καί τί κρῖμα, ἦταν ἔξυπνος στά γράμματα· εἶχε φθάσει ἕως τήν δευτέραν του γυμνασίου καί ἄν ἐξακολουθῇ, τό ἐρχόμενον θ' ἀπεφοίτα ἀπό τό Ἑλληνογαλλικόν Λύκειον του κ. Χατζηχρήστου, εἶναι δέ εἰς ἀκόμη 17 ἐτῶν. Ἀκριβῶς τοῦτο, που εἶναι μικρός ἀκόμη μέ κάμνει νά κατώρθωνα νά πάῃ εἰς πάλιν εἰς τό σχολεῖον. Μά πῶς; Ἐδῶ εἰς τά σχολεῖα τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶναι ἀδύνατον, ταράζει ὅταν τά ἀκούει. Γι' αὐτό ἤθελα πολύ νά ἦμην εἰς τά Βιτώλια, ὅπου ἔχει γυμνάσιον, καί ἴσως ἐκεῖ τόν ἔκαμνα [illegible] γνώμη του νά ἐξακολουθήσῃ τά μαθήματά του καί θά τόν ἀπεμάκρυνα ἔτσι καί ἀπό τάς σχέσεις που ἔχει ἐδῶ καί αἱ ὁποῖαι καθόλου δέν τόν ὠφελοῦν, ὑποθέτω. Πολύ, πολύ μέ ταράζει αὐτό τό παιδί, ὅταν συλλογοῦμαι που κατέστρεψε τό μέλλον του. Μέ λέγουν πολλοί ὅτι δέν κάμνω καλά που ταράζω καί καταστρέφω τήν ὑγεία μου γι' αὐτόν που εἶναι ἀγόρι καί ὁ ὁποῖος ἀπό τό κεφάλι του κατεστράφη, καί ὅτι ἔχει ἀδελφούς μεγαλυτέρους γιά νά φροντίσουν αὐτοί. Μά δέν βλέπω κανένα ἐνδιαφέρον ἤ μᾶλλον καμμίαν ἐπιρροήν τῶν μεγαλυτέρων του ἀδελφῶν ἐπ' αὐτοῦ. Συχνά μάλιστα ἀκούω: „Τόν συμβουλεύομεν, τόν δείχνομε τόν ἴσιο δρόμον, ἀφοῦ δέν εἶναι ν' ἀκούσῃ, ἄς κάμῃ καλά μέ

το κεφάλι του, ημείς δεν ανακατευόμεθα εις τίποτε. Αυτά ακούω εδώ-
τε. Μα, με αυτά τα λόγια του, τι ωφέλεια προκύπτει; Πρέπει λοιπόν
να τον αφήση καθένας όλως διόλου ελεύθερον; και τότε τι θα γίνη;
Αλήθεια, πολύ σκληρόκαρδα είναι τ' αγόρια, σαν ήθελα, αυτό εγώ κατά-
λαβα πρώτον, κι' δεύτερον η ανατροφή των αγοριών είναι πολύ δύσκολη.
Η μόνη σωτηρία του, νομίζω, ότι θα ήταν το σχολείον και είθε να
θελήση ο Θεός να κατορθωθή να πηγαίνη. Βλέπετε πόσα βάσανα έχω
από αυτήν την ηλικίαν κι' πριν ακόμη και πόσα ακόμη πόσα μα
πόσα βάσανα, ενώ δεν έπρεπε να τα έχω!... Μα δεν μπορούν να
λείψουν τα βάσανα αυτά. Έπρεπε να έχω διαφορετικά αδέλφια, ή εγώ
να είμαι διαφορετική και τότε δεν θα είχα τόσα βάσανα.

Αχ, με συγχωρείτε που σας έγραψα όλα αυτά τα στενοχωρημένα πράγματα,
ενώ δεν ήταν καθόλου ανάγκη να τα γράψω γιατί είναι άσχημα να τα
διαβάζετε ίσως. Μα χωρίς να θέλω έτρεχε η πένα και τα έγραφε. Όσον
για το ζήτημα της αδελφής μου δεν επεχείρησα τίποτε, διά τους λόγους
που ανέφερα εις το προηγούμενον γράμμα μου.

Το μέρος που καθήμεθα (Ταταύλα) είναι πολύ εξοχικό και μ' αυτό
μ' αρέσει μόνον. Μ' αρέσει ακόμη γιατί ευρίσκω μοναξιά, την οποίαν
αγαπώ. Εις τα δεξιά του σπιτιού ολίγον παρά κάτω είναι η εκκλησία
του Αγίου Αθανασίου, εις τα αριστερά, εις ολίγον διάστημα είναι τα
μνήματα των Ταταύλων· έμπροσθεν είναι το καρδιακό(?) ... εις ολίγα

βήματα και όπισθεν του σπιτιού είναι αμπέλια, χωράφια κι' ένα μέγα
ανοικτός τόπος χωρίς σπίτια και εκεί έρχομαι το βράδυ βράδυ
και περπατώ μοναχή και καμμιά φορά με την μητέρα μου. Αυτή
είναι η μόνη μου διασκέδασις και μ' ευχαριστεί μάλιστα!

Εσείς πώς περνάτε; Πώς είναι ο τόπος εκεί; διατί δεν μ' εγράψατε έως
τώρα, τι συμβαίνει; Θέλω να έχω νέα σας όσο ημπορώ γρήγορα
και συχνότερα να μ' αφήτε όσα σας ερωτώ. Τώρα ας το κλείσω αυτό
το γράμμα για να προφθάση να φύγη. Αφού σας στείλω πολλά χαιρε-
τίσματα από τον εξοχικόν αυτόν τόπον που ευρίσκομαι.

Πάντα εγώ.

[Τι φυσικά που τρέχει αυτό το γράμμα! ήταν κοντά μου την ημέρα
που έγραφε· έπειτα ότι ήταν αδελφή μου· ότι μπορούσε να μου
τα πη όλα, όλα, όσα ήταν στην ψυχή της. Δεν είχε άλλο τίποτε μέσα
της αυτή η κόρη της Ιωνίας, και ό,τι είχε ήταν καθαρότατο, αγνό-
τατο και φανερώνεται όπως είναι, φυσικώτατο.]

Κων/πολη 14η Ιουλίου 1904

Σας στέλλω και τρίτο γράμμα ενώ δεν πήρα ούτε πρώτο δικό σας και
να ιδούμε τι που θα πάγη αυτή η αγραφιά.

Σας γράφω γιατί είμαι στενοχωρημένη πολύ και νομίζω ότι με το γράψι-
μο θα φύγη η στενοχωρία μου λίγο. Την πολλήν αυτήν στενοχώρια μου την
έφερε μια απάντησις αρνητική από τα μέρη της πατρίδος μου, ενώ

ἕως τώρα μέ εἶχαν διορισμένη μέ τήν ἐκεῖ θέσιν, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἀ-
πέρριψα τάς ὅσας μέχρι τοῦδε μοί προτείνοντο. Παράξενα πράγματα! Κι'
τουλάχιστον δέν προβλέπουν τά πράγματα καί κατόπιν νά γράφουν ὁριστικῶς,
ἀλλά τά παρατείνουν σχεδόν εἰς βέβαια, ὥστε νά μή δύναται κανείς νά
ἀποφασίσῃ δι' ἄλλην θέσιν καί εἰς τό τέλος σοῦ λέγουν « μετά λύπης
σοῦ γράφω ὅτι δέν ἔμεινε τίποτε ». Ὁ θυμός μου δέ εἶνε περισσότερος
ἀκόμη διά τόν λόγον ὅτι ἐγώ δέν τήν ἐζήτησα τήν ἐκεῖ θέσιν, ἀλλά μό-
νοι των μέ τήν προτεῖναν κι' μέ προτρέπουν ν' ἀποφασίσω, καί κατόπιν
τούτων ὅλων, χθές μόλις λαμβάνω ἀπάντησίν των, ἀφοῦ δίς καί τρίς ἔ-
γραψα ἀπαιτοῦσα τοιαύτην διά νά ξέρω τί θά κάμω. Τώρα δέ μένει
καί ἡ διευθύντριά μας, ἡ ὁποία πολύ ἐφρόντισε διά θέσεις κι' ἡ
ὁποία εἶνε τώρα ὅπου μοί ἔγραψεν στενοχωρημένη ἦτο βεβαία περί τῆς ἐπι-
τυχίας τῆς ἐν Λέρῳ θέσεως διό καί δέν μέ προέτρεψε νά δεχθῶ καμμίαν
ἐξ ὅσων θέσεων παρουσιάσθησαν ἕως τότε, διότι προτιμοῦσε τήν ἐκεῖ θέσιν
ὑφ' ὅλας τάς ἐπόψεις κι' ἰδίως τοῦ κλίματος. Ἡ ἀπουσία της μέ λυπεῖ διότι
οἱ ἀντιπροσωπεύοντες τώρα αὐτήν ἐπί τοῦ ζητήματος τῶν θέσεων δέν
ὁμοιάζουν ποσῶς ἐκείνην, ἥτις προκειμένου θέσεως δι' ἐμέ ἰδίως προσ-
πάθει νά μοί παράσχῃ πᾶσαν εὐκολίαν καί ἐξήταζε τά πράγματα εἰ-
λικρινῶς καί κατόπιν μέ συνείδησιν τήν θέσιν. Ὁπωσδήποτε ὁ Θεός βοηθός.
Σᾶς παρακαλῶ πολύ ἔχετε τήν καλωσύνην νά μέ ἀπαντήσετε πλέον, ἄν
δέ σᾶς εἶνε ἐμπόδιον βέβαια, καί ὀγλήγορα γράψατέ μοι, ἐάν ἐκεῖ

εἰς τά μέρη που εὑρίσκεσθε ὑπάρχουν θέσεις ἤ καί ἀλλοῦ, διότι
ἤθελα πολύ νά εὕρισκα μόνη μου θέσιν καί νά μή ἀποταθῶ εἰς
τούς ἀντιπροσωπεύοντας τήν διευθύντριαν τοῦ σχολείου μας, οἱ ὁποῖοι δέν
δεικνύουν οὐδέ τό ἥμισυ τοῦ ἐνδιαφέροντος ὑπέρ ἐκείνη δεικνύει. Κι'
ἐπειδή ἐγώ εἶμαι πολύ κακή, καθώς ξεύρετε, δέν μ' ἀρέσουν οἱ ἄν-
θρωποι που δέν δεικνύουν ἐνδιαφέρον κι' ὅτι οἱ ἄλλοι τούς ἀναθέ-
τουν, κι' τήν ἐργασίαν των δωρεάν (ἐπειδή ἴσως δέν θά πληρωθῶσι
μέ χρήματα. Τί εἴδους ἄνθρωποι!)...

..« Καί ἡ πένα που γράφω σκουριασμένη εἶνε καί γι' αὐτό τόσο εὔμορ-
φα εἶνε τά γραψίματα »—

Πόλις 3 Αὐγούστου 1904.

...« Θά σᾶς ἔγραφα καί πρίν, μά περίμενα ἀπάντησιν εἰς τό τε-
λευταῖο ταχυδρομικό μου δελτάριο καί μολονότι δέν πῆρα ἀπάντησιν,
πάλιν γράφω. Θά ἦταν ὅμως καλλίτερα νά μή γράψω καί ἀπόψε, για-
τί δέν εἶμαι καλά νά μιλῶ ἔτσι που εἶμαι, μά καμμιά φορά οἱ ἄνθρω-
ποι κάνουν καί πράγματα περιττά! — Δέν σᾶς ἀρέσει, λέτε, ὁ τόνος τῆς
γκρινιάρικης μου. Φροντίσατε νά τόν ἀλλάξετε γρήγορα. Ἀλήθεια δέν μ' ἀρέ-
σει κανένας τόπος, καί ἐν γένει τίποτε σ' αὐτόν τόν κόσμο δέν μ' ἀ-
ρέσει. Δέν μπορῶ νά νοιώσω τίποτε εὔμορφο καί εὐχάριστο σ' αὐτόν τόν
κόσμο, γιατί ὅλα στά μάτια τά δικά μου εἶνε σκοτεινά, μαῦρα,

και μ' αυτό. Τέτοια είν' η δική μου η ζωή. Σήμερα πήγα στα Θεραπειά και ήλθα, μα ούτε ένοιωσα για πότε πήγα, ούτε γιατί πήγα, τίποτε δεν μ' άφηκε εντύπωσιν, γιατί τίποτε δεν έβλεπα, εάν έβλεπα και τίποτε δεν ένοιωσα. Ένοιωσα μόνον ένα πόνον βαθύν, βαθύν κι' από τη στιγμή εκείνη είμαι ταραγμένη, μα τόσο!

Όταν επέστρεφα βλέπω καθισμένην απέναντί μου εις τό ατμόπλοιον μια μαυροφορεμένη κυρία και ένα κορίτσι της ηλικίας μου ίσως και αυτό κατάμαυρα ντυμένο. Δεν μ' σύγχισε τόσον η ενδυμασία της, γιατί είναι συνήθως σπάνιον· με τάραξε όμως όταν έξαφνα την είδα να κλαίη δυνατά, την επλησίασα και την ηρώτησα τί έχει, διότι πρός στιγμήν υπέθεσα ότι αδιαθετεί, αλλ' εκείνη μ' απαντά ότι δεν είναι άρρωστη, αλλ' ότι θυμήθηκε την αδελφή της που έχασε πριν από ολίγον καιρό και της οποίας ωμοίαζα πολύ. Τί συγκινητικόν θέαμα! Αχ, πόσο μ' τάραξε! Έκλαυσα τότε και εγώ και την έκαμα συντροφιά. Και από την στιγμήν εκείνην βρίσκω αφορμήν τα μάτια μου να κλαίουν, γιατί και εγώ θυμήθηκα τα δικά μου βάσανα από τό ένα μέρος, κι' από τό άλλο συλλογιέμαι ότι έχουνε αφορμή να χύση τόσα δάκρυα τό καϋμένο τό κορίτσι. Τί κακή που είμαι!

Θαρσανέλλια 22α 7βρίου 1904.

«Χάρηκα που πήρα τό δελτάριό σας, γιατί είχα επιθυμήσει να διαβάσω δικό σας γράμμα και γι' αυτό τις λίγες εκείνες λέξεις τις διάβασα

πολλαίς φοραίς. Είμαι ειλικρινής (με τόν εαυτό μου) και γι' αυτό τα είπα αυτά. Και ακόμη λέγω ότι συνειθίζω να ευχαριστώ εκείνους που με θυμούνται, έστω και εκείνους που φαίνονται ότι με θυμούνται κάπως, κι' αυτήν την δύσκολη ζωή μας. Και ο τρόπος της ευχαριστίας μου για τις ολίγες αυτές ενθυμήσεις είναι τα γράμματά μου, τα οποία προσπαθώ να στείλω όσο μπορώ γρήγορα και όχι έπειτα από πολλαίς μέραις. Πως το κατορθώνω αλήθεια! Τό έπραξα σημαίνει πόσο δυνατοί είναι μερικοί άνθρωποι, πόσον δε αδύνατοι είναι μερικοί άλλοι.

Είναι περασμένος πολύ καιρός αφότου έφυγατε από τούς τόπους της γειτονιάς μου; Είναι, ναι, ωραίος ο τόπος που περιδιαβάζετε τώρα αι; γεμάτη δένδρα και ουρανό!

Και εδώ ο τόπος δεν είναι άσχημος, μα εμένα δεν με ενθουσιάζει. Είναι λακκοειδές τό μέρος, χαμηλότερο από την επιφάνεια της θαλάσσης και με γεμίζει στενοχωρίαν· ο αέρας με πνίγει εδώ· ακόμη δεν μπόρεσα ν' αναπνεύσω βαθειά, βαθειά· και τό νερό του τόπου δεν είναι υγιεινό. Δεν έκαμα ίσως καλά που ήλθα εδώ, μα ήλθα τώρα πια. Αχ, πως επεθύμησα τη μητέρα μου!

Βλέπω και ακούω εδώ μερικά πράγματα που με κάμνουν να αισθάνωμαι βαθύτερα την στέρησί της. Δεν είναι κρίμα; γιατί;

Υποθέτω πως θα ήμουν καλλίτερα αν ευρισκόμουν τώρα εις την πρώτη μου θέσι. Υπάρχουν εκεί καταλληλότερα πρόσωπα για συντροφιά

νὰ σημειώσω πρὸς μερικοὺς ἐδῶ, ποῦ νομίζουν μόνον νὰ μένουν αὐτὰ χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρωνται γιὰ τίποτε ἄλλο, μὰ τίποτε . . . Χθὲς τέτοια ὥρα, νύκτα, μοῦ ἐπισκέφθη ἕνας διδάσκαλος, ὁ μόνος ποῦ μ' ἀρέσει ἀπὸ τοὺς ἐδῶ (ξένος, Μακεδὼν) καὶ πέρασα λίγες ὧρες μου νὰ περισσότερον εὐχάριστα. Μὲ φαίνεται καὶ αὐτὸς ἕνας ἀπὸ τοὺς μετρημένους. Αἰσθάνεται βαθειὰ τὰ ὅσα λέμε γιὰ τὸ ἔθνος μας καὶ καταδικάζει ἐκείνους ποῦ ἐπηρεάζονται ἀπὸ αὐτά. Μὲ εὔχεται γιὰ τὴν κατάστασι τῶν Βιτωλίων. Τί κρῖμα! Μόνον αὐτὸς μὲ ἦρθε ἐδῶ τώρα, οἱ ἄλλοι νομίζω κοιμοῦνται, ὅπως συνήθως καὶ ἐγὼ νὰ κοιμηθῶ (μᾶλλον νὰ κατακλιθῶ, γιατὶ ἀργὰ μὲ παίρνει ὁ ὕπνος, πολὺ ἀργά, ἀφ' ὅτου ἦλθα ἐδῶ προπάντων) εἰς τὸ σπιτικό· αὐτὸ περιβάλλει, ποῦ εἶναι γεμᾶτο εὐχαῖς. Ὁ ἐδῶ Μητροπολίτης, πρώην Θεσσαλονίκης, σπανίως ἐπισκέπτεται τὸν τόπον καὶ γι' αὐτὸ κατοικοῦμεν ἐμεῖς εἰς τὴν Μητρόπολι. Αὐτὸ ἴσως εἶναι προάγγελος τοῦ κατόπιν μοναχικοῦ μου βίου, αἴ;

Καληνύκτα."

Ἔλαβα καὶ ἄλλα μερικὰ γράμματά του ἀλλὰ τὰ ἔσχισα πρὸ χθὲς (21 Ἰανουαρίου 1905) ἐπειδή, ὕστερα ἀπὸ πολὺν καιρό, μ' ἔγραψε ἕνα γραμματάκι καὶ μὲ λέγει ὅτι θὰ μ' εὐγνωμονῇ ἂν τὰ σχίσω πιὰ ὅλα τὰ γράμματά του ποῦ ἀπέμειναν στὰ χέρια μου. Λέγει καὶ ὅτι τὴν μετάθεσι στὰ Βιτώλια γιὰ τὸ ἐρχόμενον ἔτος, μὰ ὅτι δὲν ξέρει ἂν θ' ἀποφασίσῃ νὰ φανῇ νὰ πάῃ, γιατὶ ἴσως ἀποφασίσῃ νὰ μείνῃ γιὰ πάντα στὰ

Δαρδανέλλια. Λέγει ἐπίσης ὅτι τὰ πράγματα κι' οἱ ἄνθρωποι ἄλλαξαν. Ἴσως εὕρῃ κανέναν ἐκεῖ ποῦ θὰ τὴν πάρῃ γυναῖκα. Ἴσως ὁ δάσκαλος αὐτός, ὁ Μακεδὼν ποῦ εἶναι ἀπὸ τοὺς μετρημένους . . . . .

—

Σ' ἕνα γράμμα του ἀπὸ τὰ Δαρδανέλλια (25 Ἀπριλίου 1905): „Ἂν καὶ δὲν εἶχα λάβει προηγουμένως τὸ γράμμα σας, γιὰ νὰ ἱκανοποιήσω τὴν ἐπιθυμίαν σας χαιρετίζοντα ἀπὸ μέρους σας τὴν Πόλι, τὸ ἔκαμα ὅμως, γιατὶ μὲ τὸ ἐνθύμισαν τὰ <u>βυζαντινὰ τείχη</u> πρῶτον καὶ μιὰ ἄλλη φορὰ τὸ <u>ξενοδοχεῖον τοῦ Λονδίνου</u>." Πόσες φορὲς στὰ μυθιστορήματα τῆς πεντάρας βλέπει κανεὶς „τὸ ξενοδοχεῖον τοῦ Λονδίνου" ἢ τὸ „ξενοδοχεῖον τῆς Βιέννης" κτλ. Ἡ φράσις τῆς νέας μὲ θύμισε αὐτὰ τὰ μυθιστορήματα. Ὅμως εἶναι φυσική· ἐκείνη δὲν ἔχει διαβάσει ἢ μυθιστόρημα, ὑποθέτω πῶς δὲν ἐδιάβασε μυθιστορήματα — Γαλλικὰ δὲν ξέρει καὶ καλὰ καλά. Τὰ μεταφρασμένα μυθιστορήματα εἶναι ὅλα τῆς πεντάρας καὶ βέβαια δὲν τὰ διαβάζει ἐκείνη. Μ' ἀρέσουν οἱ ἄνθρωποι ποῦ ἔχουν φρασεολογία φυσικὴ ἢ ὄχι παρμένη ἀπὸ τὰ μυθιστορήματα ποῦ διάβασαν. Ἡ φυσικὴ φρασεολογία ἔχει κάποτε φράσεις ποῦ ἔμοιαζαν σὰν βγαίνουν ἀπὸ τὰ μυθιστορήματα ἀλλὰ τὴ φράσιν αὐτὴ δὲν τὴν πῆρε ὁ τάδε ἢ ὁ τάδε ἀπὸ τὸ μυθιστόρημα, ἀλλ' ὅλος ὁ κόσμος, καὶ γι' αὐτὸ ἴσως ἴσως εἶναι φυσικές, ἂν καὶ κοινὲς κάποτε.

—

Δαρδανέλλια 1. Φεβρουαρίου 1905.

«... Έξω φυσά δυνατός αέρας και έπεσε χιόνι άφθονο την νύκτα· καιρός βαρύς χειμώνα έφτασε εδώ και εγώ σήμερα είμαι άρρωστη».

Δαρδανέλλια 12 Φεβρουαρ. 1905

«... Σας ευχαριστώ πολύ, πολύ δι' όλα τα γράμματα μου και σας παρακαλώ να εξακολουθήτε έτσι για να είμεθα πάντα φίλοι κι να μη μαλώνουμε... Εγώ δεν ξέρω τι να κάμω. Ένα-δυο φορές τον χρόνον, [illegible] υπάρχει μήπως μείνω παντοτεινά εδώ. Αν πάλι δεν μείνω, και εγώ δεν ξέρω τι να πω και τι να κάμω. Είμαι πολύ στενοχωρημένη και δεν ξέρω πώς να σκεφθώ και τι να πράξω. Όπως θέλει ο Θεός βοηθός! Οι οικείοι μου όμως θέλουν εδώ να μείνω, ενώ εγώ όχι και τόσο. ..... Το ερχόμενον Σάββατον θα γείνη χορός εδώ εις την αίθουσαν του παρθεναγωγείου υπέρ του σχολείου και είμαι προσκεκλημένη και μάλλον υποχρεωμένη να πηγαίνω, αν και προέβαλα ένα σωρόν εμπόδια, μα τίποτε... [illegible] να παρευρεθώ αφού άπαξ ήρχισα να βγάλω τα μαύρα. Και έτσι αποφασίζω να πηγαίνω δια πρώτην φοράν μέχρι τούδε εις δημόσιον χορόν.... Αφού θα μείνετε ολίγον καιρόν μόνον εκεί, <u>γιατί</u> δεν ήλθατε εδώ αντί του κυρίου που ήλθε προσωρινώς ως αντικαταστάτης; Εγώ εάν ήμην εις την θέσιν σας έτσι θα έκαμνα και από εδώ θα τραβούσα κατόπιν όπου θα έπρεπε να εργασθώ. (Όλα τα <u>πώς</u> κι τα <u>γιατί</u>, θέλουν απάντησιν). Περιμένω εις όσα ρωτώ.»

«Φωνές της λύπης κι χαράς
Η ευτυχία σας θα σβήση»

Par delà le plaisir et la douleur
(31 Ιουλ. 1902).

<u>Χαρά και Λύπη.</u> (1903).

Κάθε στιγμή έχω κάποια χαρά ~~και~~ ή κάποια λύπη.

Δε σχετίζεται, κάποτε, μ' αυτό που κάνω. [π.χ. αντιγράφω κάτι που δε μ' αρέσει και συλλογίζομαι πώς θα τελειώση, και χαίρομαι ή συλλογίζομαι κάτι άλλο που μ' ευχαριστεί]

Κάθε κατάσταση της συνειδήσεως είναι είτε ευχάριστη είτε δυσάρεστη, πολύ ή λίγο.

Η συνήθεια καταντά να μην είν' κατάσταση της συνειδήσεως.

– Λοιπόν κάνω πολλά πράγματα που δεν είναι ούτε ευχάριστα ούτε δυσάρεστα γιατί ή δεν τα συλλογίζομαι διόλου ή πολύ λίγο. (και πάλι αν τα συλλογίζομαι πολύ λίγο, είναι είτε ευχάριστα είτε δυσάρεστα).

– Και κάνω πολλά πράγματα χωρίς να συλλογιστώ αν θα είναι ευχάριστα ή δυσάρεστα. Τα κάνω ή α) επειδή δε συλλογίζομαι πώς τα κάνω (συνήθεια) ή β) για να μου φέρουν κάποια ύστερη χαρά. ~~[illegible]~~ Υποφέρω μια λύπη τωρινή για μια ύστερη χαρά. (Ιουν. 30.1902)

1.) Χαίρομαι γιατί χαίρομαι – 2.) και χαίρομαι γιατί θα χαρώ – 3.) και χαίρομαι γιατί χάρηκα.

Κι όμως την ώρα που χαίρομαι μπορεί και να λυπούμαι !.

A. Χαίρομαι για τη χαρά που έχω τώρα (κοντή χαρά)

B. Χαίρομαι για τη χαρά που δεν έχω τώρα (μακρύτερη χαρά)· την είχα πριν ή θα την έχω.

Όταν κάνω δύσκολα για μένα πράγματα, κουράζομαι και τότε συλλογίζομαι μόνο τη λύπη τη τωρινή, τον κόπο. Αν μια στιγμή συλλογιστώ το τέλος του κόπου ή κάποιο ύστερο φως που θα λάμψη άμα έχω κάνει τα δύσκολα πράγματα, τότε χαίρομαι.

Η ελπίδα είναι χαρά μέσα στη λύπη (ερχόμενα)

Το regret είναι χαρά μέσα στη λύπη. (περασμένα)

Η επιθυμία είναι χαρά όταν ξέρω πως θα έλθη εκείνο που θέλω· γίνεται λύπη άμα δεν έρχεται. Και τη στιγμή που έλθη είναι μεγάλη χαρά (κοινή).

η θύμηση είναι χαρά μέσα στη χαρά (περασμένα).

η συλλογή είναι χαρά (ούτε περασμένα ούτε ερχόμενα)

η πρόβλεψη είναι χαρά μέσα στη χαρά (ερχόμενα).

—

Άμα οδηγώ τη ζωή μου και συλλογίζομαι μόνον εκείνο που ζητώ την ύστερη γνώση (την ύστερη χαρά) τότε χαίρομαι και τώρα και κάνοντας δύσκολα πράγματα. Αν ήμουν ακούραστος, αν δεν ήμουν καμωμένος από νεύρα, θα μπορούσα πάντα να χαίρομαι γιατί θα συλλογιζόμουν πάντα μόνο την ύστερη γνώση κ' θα ήταν τωρινή χαρά. Μα αν ήμουν έτσι δε θα κοίταζα πολύ πολύ τα τωρινά πράγματα, θα περνούσα σαν τυφλός από ανάμεσά τους, βλέποντας μόνο το φως το μακρινό, το ύστερο. Και τι θα πείραζε άραγε;

δε θα ήμουν παρατηρητικός κ' κριτικός όσο συχνά είμαι τώρα, αλλά σε μια στιγμή θα έβλεπα κ' θα ένιωθα περισσότερα πράγματα παρά σε χρόνια κούραση κ' παρατήρηση κ' κύτταγμα. Οι Βούλγαροι που περνούν μπροστά μου θα περνούσαν κ' δε θα τους έβλεπα, και θα έβλεπα κάτι καλλίτερο, ένα φως, και θα ήμουν χαρούμενος.

(Κύτα και 5 Αυγούστου κ' 9 κ' 13 Αυγούστου)

Όταν είμαι όμως ξεραίνομαι μένοντας με τη χαρά της ύστερης γνώσης και όταν περνώ ανάμεσα στα ζωντανά σχήματα, (τα τωρινά δηλ.) χωρίς να βλέπω. Και περνά μια γυναίκα με το σώμα της και σβύνεται η ξερή χαρά της ύστερης γνώσης, και με τραβά από πίσω της η γυναίκα. Τι δροσερή που είναι η χαρά μου, και ζουμερή σαν όταν τρώγω ροδάκινο διψασμένος, ροδάκινο παγωμένο το καλοκαίρι, ή όταν βλέπω τη γλύκα που στάζει από τον ουρανό στα δέντρα και στα βουνά της Αττικής το φθινόπωρο στο βασίλεμα.

(Κύτα κ' 29 Οκτωβρίου κ' 30 Οκτωβρίου).

Τι πειράζει όμως κι αν δε χαίρομαι πάντα; Βέβαια αυτό ζητώ πάντα· τη χαρά της ύστερης γνώσης. Μα όταν είμαι κουρασμένος;

(Κύτα κ' 18 Δεκεμβρίου).

Όταν πονώ πρέπει να κάνω σαν να μην πονούσα· να μη δείχνω τον πόνο μου ούτε στους άλλους ούτε στον εαυτό μου (Ιανουαρ. 21.)

Απάθεια (Οκτωβρ. 26, 28) Pic de Triskene (21 Μαρτ. 1904)

Ἀφοῦ βασανίστηκα πολὺ κ' γιὰ πολὺν καιρό, σιχάθηκα τὸν πόνο τῶν μοναχικῶν πραγμάτων καὶ τὴ χαρά τους. (1900).

« φωνὲς τῆς λύπης κ' χαρᾶς »

« ἡ ἀηδία σας μὲ πνίγει »

Εἶναι κάτι ἄλλο, διαφορετικὸ ἀπὸ κάθε χαρὰ κ' λύπη, καλλίτερο. Γίνομαι αἰώνιος ὅταν βλέπω τὸν κόσμο (καμμιὰ φορὰ) χωρὶς νὰ συλλογίζωμαι τὴ ζωή μου· ὅταν συλλογίζομαι τὴ ζωή μου πρέπει νά 'μαι ἢ χαρούμενος ἢ βασανισμένος, καὶ τότε δὲν εἶμαι αἰώνιος
(Ὀκτωβρ. 23, 13, Σεπτεμβρ. 29 1903 κ' 2 ἢ 3 Μαρτίου 1904)

Θὰ περπατήσω ἴσια μπροστά μου κ' δὲ θὰ παραστρατίσω κ' δὲ θὰ σταματήσω ὅπου μὲ τραβᾷ κ' μὲ φωνάζει σὰν τὸν Ὀδυσσέα ἡ φωνὴ τῶν Σειρήνων, καὶ δὲ θὰ κατατιωθῶ ἀπὸ τὴ λύπη μου· ἴσως δῶ ἀνθόσπαρτα λιβάδια μὰ δὲ θὰ σταματήσω· ἴσως κουρασθῶ καὶ τυφλωθοῦν τὰ μάτια μου ἀπὸ τὴν κούραση, μὰ δὲ θὰ σταματήσω, θὰ πηγαίνω πάντα ἴσια, σὰν τρελλός, σὰ χαμένος, περπατῶντας· οὔτε θὰ τρέξω, οὔτε θὰ πετάξω, οὔτε θὰ πηδήξω, παρὰ μόνο θὰ περπατήσω. Δὲ θὰ γυρεύω ποῦ εἶναι ἡ χαρὰ γιὰ νὰ πάω νὰ τὴ βρῶ, οὔτε ποῦ εἶναι ἡ λύπη γιὰ νὰ μὴ ζυγώσω· δὲ θὰ κανονίσω τὸ δρόμο μου ἀπ' αὐτά· παρὰ μόνο θὰ προχωρέσω ἴσια κατὰ τὸ μαῦρο ἐκεῖνο δάσος ποῦ δὲν ξέρω τί εἶναι

μέσα· θὰ κόβω τὰ κλαριὰ ποῦ μ' ἐμποδίζουν κ' δὲ μὲ μέλει ἂν θὰ βγοῦν φίδια νὰ μὲ δαγκάσουν, ἢ λιοντάρια νὰ μὲ φᾶν ἢ ἂν θὰ βρῶ χαμοκέρασα ἢ σμέουρα ἢ ἄγριους μενεξέδες.

—

Πρέπει νὰ περάσῃ ἡ βασιλεία τῆς λύπης κ' χαρᾶς (ἡ λύπη καὶ χαρὰ δὲν περνοῦν οὔτε θὰ περάσουν ποτέ, ἀλλὰ πρέπει νὰ περάσῃ ἡ βασιλεία τους, δηλαδὴ ὁ δεσποτισμός τους ἡ τυραννία τους, τὸ νὰ μὲ ὁρίζουν αὐτὰ κ' νὰ μὲ βασανίζουν τόσο ποῦ νά 'μαι τυφλὸς καὶ νὰ μὴν μπορῶ νὰ καλλιεργήσω τὸν ἑαυτό μου, νὰ δῶ ποῦ πηγαίνω κ' νὰ προχωρέσω).
Ἅμα περάσῃ αὐτὴ ἡ βασιλεία τότε βασιλεύει κάτι καλλίτερο, αἰωνιότερο, τὸ ἴδωμα, δηλαδὴ ἡ γνώση καὶ ὁ πόθος τῆς γνώσης.
Ἡ γνώση εἶναι στιγμιαία, εἶναι ἡ στιγμὴ ποῦ βλέπω τὴν αἰωνιότητα ὁ πόθος τῆς γνώσης εἶναι ἡ καθημερινὴ λαχτάρα, τὸ streben.
Περνῶ ἀπὸ μέσα ἀπὸ λύπες κ' χαρὲς καὶ μὲ φαίνονται δοῦλοι ποῦ μὲ στενοχωροῦν μὰ ποῦ δὲ μ' ἐμποδίζουν νὰ προχωρέσω.
Πρέπει νὰ περάσῃ ἡ βασιλεία τῆς λύπης κ' χαρᾶς γιὰ νὰ νοιώσω τὴν αἰωνιότητα, κ' πῶς κι' αὐτὰ ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ μορφὴ κ' ἀπόδειξη τοῦ αἰωνίου. Ἔρχονται, περνοῦν, ξαναρχονται ~~[illegible]~~ κ' ἡ ζωὴ καὶ ὁ κόσμος εἶναι ἄλλο παρὰ ἡ λύπες κ' ἡ χαρές.

Βρίσκονται μέσα στη ζωή μα δεν είναι η ζωή.

—

Λύπη κι χαρά δεν υπάρχουν. Βρίσκεται μόνο το καρδιοχτύπι αυτό αψήφι. — Κύτα κι 10 Νοεμβρίου. — Το καρδιοχτύπι δεν είναι σκοπός παρά μόνο για να βγάλω την αιωνιότητα. [κι 14 Μαΐου 1904 κι 10 Μαρτίου 1905.

— 1904.

Ο πόνος είναι εμπόδιο βαθμίδα μπροστά στην ανώτερη γνώση. Το ζήτημα είναι να το περάσω. (δρόμος μετ' εμποδίων).

— 1905.

Η λύπη πρέπει να γίνη χαρά. Λέγω πως πρέπει να περάση η βασιλεία της λύπης κι χαράς. Και πρώτα πρώτα θα περάση η βασιλεία της λύπης, γιατί η λύπη θα γίνη χαρά κι θα είναι μια μόνο βασιλεία, η βασιλεία της χαράς. Ύστερα και αυτή θα περάση και θα έλθη ο πόθος του παιδιού μου, πόθος να γεννήσω κάτι (πριν έλεγα· ο πόθος της γνώσεως, τώρα λέγω ο πόθος του γεννήματος της γέννας. Ίσως ορθότερα πως, όπως το είπα κι άλλη μια φορά· ο πόθος του περιπάτου· θα περπατήσω ίσια μπροστά μου κι ο περίπατος δεν θα είναι μόνον για να βγάλω τη λύπη ή τη χαρά αλλ' αποτέλεσμα του βγαλσίματος αυτού).

Θα χάσω ίσως τότε τη συνείδηση, τη γνώση, της λύπης κι χαράς

και θα έχω μόνο μια γνώση τον πόθο; [Κύτα Μαρτίου 4. 1905]

—

Η περιμενόμενη χαρά της ύστερης γνώσης είναι σαν την περιμενόμενη βασιλεία των ουρανών (Réminiscences chrétiennes). Αλλά δεν είναι ανάγκη να περιμένω μια βασιλεία άλλη, από τη βασιλεία της γης, από τη βασιλεία της τωρινής. Εδώ είναι η βασιλεία. Εδώ είναι το παχύ λιβάδι που έχει κι ζωή μέσα του, εδώ είναι το μεγάλο στάδιο (που είναι τόσο πολύ μεγαλύτερο από το στάδιον Ηρώδου του Αττικού). Εδώ είναι το στάδιον όπου θα περπατήσω.

—

Κύτα στο τετράδιο του 1903. Ιουλ. 26. — Ιουλ. 27 — Ιουλ. 29 — Αύγ. 23 κι 22, 26, 27 Σεπτ. 26 Οκτωβρ. 6 Σεπτ. 4 — Οκτωβρ. 18 — Οκτωβρ. 25. — Νοεμβρ. 21. κι 23 — Νοεμβρ 24. (στο τέλος), ~~25~~, 26.

Κύτα στο τετράδιο του 1904. Αρμονία 28 Μαρτίου. — Θα περπατήσω χωρίς σκοπό. Μαρτίου 30 κι 31. — Πέρα των ανθρώπων. 2 Απριλίου — Να γράψω από χαρά. 9 Απριλίου. — Δυνατώτερος από τη ζωή (χαρά και λύπη) 13 Απριλίου. — Βγαίνω σημερότερα. 8 Μαΐου. — Ταξιδευτής. 9 Μαΐου — Ταξίδια με καράβι. 12 Μαΐου — Αιώνιο πέρασμα. 14 Μαΐου — Ιουνίου 3. — Αύγ. 13. Εγώ! — Αύγ. 14 — Πόθος που είναι χαρά. 30 Σεπτ. — 1 Οκτωβρ. — Οκτωβρ. 16. — Οκτωβρ. 25. — Νοεμβρ. 17. — Νοεμβρ 24 — Δεκεμ. 11 —

Κύτα στο τετράδιο του 1905. Ευτυχία. 22 Ιανουαρ. — Πόθος-πόνος. 27 Φεβρουαρ. — Μαρτίου 4. Βουνούς — Μαρτίου 10. Αιωνιότης. — Μαρτ. 13. Τυραννία κι πάθος.

19 Μαρτίου – Φρύαγμα τῆς χαρᾶς. — 28 Μαρτίου, Πόθοι – Πόνοι. —

[illegible]

Ὁ ἑλληνισμός μου. 1903 – 1904

Ὁ καθένας πρέπει νὰ φαντάζεται πὼς αὐτὸς πρέπει νὰ σώσῃ τὸ ἔθνος του. Ὁ καθένας γεννήθηκε σωτήρας του ἔθνους του, λίγοι ὅμως ξέρουν πὼς γεννήθηκαν τέτοιοι, δηλαδὴ πὼς αὐτοὶ θὰ τὸ σώσουν, ἂν θέλουν. Πρέπει νὰ φαντάζομαι πὼς ἀπὸ μένα μόνον ἐξαρτᾶται ἡ σωτηρία τοῦ ἔθνους, κ' ἂν δὲν ἤμουν ἐγὼ δὲ θὰ ἦταν κανένας ἄλλος ποὺ νὰ τὸ σώσῃ, (ἤ, νὰ μὴν κοιτάζω τί κάνουν οἱ ἄλλοι κ' νὰ φαντάζομαι μόνον πὼς ἐγὼ ἔχω τὸ μεγάλο χρέος τῆς σωτηρίας).

—

Τὰ ἔθνη δὲν πεθαίνουν μὲ μιὰ πολιτική. Στὴν Ἑλλάδα πέρασεν ἡ πολιτικὴ τῶν μυκηναϊκῶν καιρῶν, ἡ πολιτικὴ τῶν ἑλληνικῶν, τῶν βυζαντινῶν, κ' ἡ δική μας περνᾶ τώρα. Ζῇ ὁ λαὸς κ' ἀλλάζει πολιτικὴ μορφή. Ἡ πολιτικὴ μορφὴ σχηματίζεται, μεγαλώνει, ἀνθίζει, ξεπέφτει κ' πεθαίνει και ἀπὸ τὸν πολιτισμό της σχηματίζεται κ' ὁ χαρακτήρας (τὸ σχέδιο) τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ λαοῦ. Ὁ λαὸς γέννησε τὴν πολιτική του, ἀλλὰ κι αὐτὴ ἀφοῦ γεννήθηκε χάραξε μερικὲς σπουδαῖες γραμμὲς του λαοῦ.
Κι ὅπου ξεπέσει μιὰ πολιτικὴ μορφή, μαζί της ξεπέφτει κ' ὁ πολιτισμὸς ποὺ γράφηκε μαζί της, κ' ἄμα πεθάνει ἡ πολιτικὴ μορφὴ ὁ λαὸς κ' ὁ ξεπεσμένος, περασμένος πολιτισμός του μένει κουρασμένος,

κάτω, χαμηλά, ἀδύνατο, κι σά χορτάρι κοντό γῆ ἐπάνω στό χῶμα, κι φυτρώνουν ὅλο ἰσόγεια κοντά χορτάρια. — Καί πάλι κάποτε με κανένα σπόρο ξενοφερμένο, στό ἴδιο χῶμα φυτρώνει ἕνα δέντρο, κι μεγαλώνει κι φουντώνει πάλι, κι πάλι τό ἔχει γεννήσει τό ἴδιο χῶμα (ὅπου ἔπεσε ὁ σπόρος) μά κι τό χῶμα ἀλλάζει ἀπό τό φύτρωμα τοῦ δέντρου. Στό λαό μέσα με τόν ξένο σπόρο γεννήθηκε καινούργια ποιητική μορφή κι αὐτή ὅσο μεγαλώνει χαράζει τίς γραμμές κι τίς γωνίες τοῦ λαοῦ πού τή γέννησε, γῆ μαζί με τό λαό. ~~[illegible]~~

—

Ἔχουμε πάρει ἀπό τούς γύρω ξένους, κι τούς κοντά κι τούς μακρυά μας, ἔχουμε πάρει κι ἀνθρώπους κι ἰδέες καί συνήθειες καί τίς ἔχουμε κάμει δικά μας πράματα. Ἔχουμε γίνει, πάντα, δυνατώτεροι ἀπό τά ξένα πράματα, τά ἔχουμε νικήσει, κι ἔχουμε κρατήσει τό ἑλληνισμό μας, τή θέση μας. Εἴμαστε πάντα φαγώτεροι ἀπό τούς ξένους κι τά ξένα, κι ξέρουμε νά τά τρῶμε· « Κι ἄλλους φάγαμε μετά ».

Ὁ Γιαννόπουλος μέ εἶπε μιά μέρα στήν Ἀθήνα « οἱ Ἕλληνες εἶναι φυσιολογικό φαινόμενον· σ' αὐτόν τόν τόπο <u>ἔπρεπε</u> νά γεννηθοῦν· κι ἄν ὑποθέσης πώς ὅλοι μας πεθαίναμε τώρα πάλι, σ' αὐτόν τόν τόπο, θά γεννιούνταν Ἕλληνες. »

—

Ἕνας Ἕλλην νά 'μενε κι ὅλοι οἱ ἄλλοι νά πέθαιναν, κι νά ἔρχονταν Σουηδοί ἤ Ἰρλανδοί ἤ Αἰγύπτιοι νά κατοικούσαν στήν Ἑλλάδα, στά νησιά κι στή γειτονιά τοῦ Αἰγαίου, θά γίνονταν Ἕλληνες. Ὁ ἕνας μοναχός Ἕλλην θά τούς μάθαινε τή γλῶσσα κι ὁ ἑλληνισμός του θά μοιραζόνταν σ' ὅλους, θά χύνονταν ἐπάνω τους κι ἐκεῖνοι θά τόν ἔπιναν σιγά σιγά ὅπως ἡ γῆ πίνει τό νερό, ἤ τό στουπόχαρτο τό μελάνι.

—

Καί τό χῶμα ὅπως κι ἡ πέτρα βγάζουν πνεύματα καί μόλις καθίσης σέ τόπον ἑλληνικό δέν μπορεῖς νά μείνης ἥσυχα ἀπό τά πνεύματα ἄν δέ γίνης Ἕλληνας.

—

Πρέπει ὅλες οἱ κοινότητες οἱ ἑλληνικές πού ἔμειναν ἔξω ἀπό τό βασίλειο, νά κάμουν <u>ἕνα</u> κράτος· νά συνεννοηθοῦν, νά συνεννοοῦνται κάθε μέρα, καί νά δουλεύουν σάν νά εἶχε πέσει ὁ ἔξω ἑλληνισμός κι μένει κράτος. — Γιατί νά περιμένουν τήν ἐλευθερία μόνον ἀπό τήν Ἑλλάδα; ἄς δουλέψουν κι αὐτοί, ἄς δουλέψουν σάν νά μήν ὑπάρχει Ἑλλάς, κι ἡ Ἑλλάς τότε θά τούς βοηθήση. (παράδειγμα οἱ Κρητικοί).

—

Κοπιάζω τώρα για νά χαρώ ύστερα. Κοπιάζω πάντα για τόν εαυτό μου. Θα 'κάμω γώ τώρα μιά δουλειά πού δέ μ' αρέσει, μά ή δουλειά πού θά κάμω τώρα θά μ' ωφελήση κι θά είμαι ύστερα χαρούμενος.

Δουλεύω για τόν ελληνισμό. Μήπως μπορώ κι νά δουλέψω για τίποτε άλλο; ((Θά ήθελα νά δούλευα αλλιώς, για τόν εαυτό μου, μά δέν μπορώ, κι δουλεύω έτσι)) – Δουλεύοντας για τόν ελληνισμό δουλεύω για τόν εαυτό μου). Δουλεύοντας για τόν ελληνισμό, δουλεύω για τόν ελληνισμό μου, δηλαδή δουλεύω για τόν εαυτό μου, δουλεύω για νά νοιώσω καλλίτερα τόν εαυτό μου. Γιατί, μήπως είμαι γώ διαφορετικός από τόν ελληνισμό μου;

(όταν λέω «δουλεύω για τόν ελληνισμό» σημαίνω: «δουλεύω άμεσα κι κατ' ευθείαν μέ τό σκοπό νά βοηθήσω τό γένος μου». – Όταν λέω «δουλεύω για τόν ελληνισμό μου» σημαίνω: «κοπιάζω μέ κάθε τρόπο νά νοιώσω τόν εαυτό μου, κι επειδή είμαι Έλληνας, πρέπει, θέλοντας κι μή, 1.) νά νοιώσω βαθειά πώς είμαι Έλληνας. Και έτσι θά καταλάβω τόν εαυτό μου [και τόν κόσμο· γιατί τά δυό είν τό ίδιο πράγμα] 2.) νά είμαι βέβαιος πώς ό,τι κι άν κάμω θά είναι σωστό γιατί θά είναι ελληνικό, είτε τό νοιώσω γιατί, είτε όχι, είτε τό συλλογισθώ κάν, είτε όχι. Για νά 'μαι Έλληνας δέν είν ανάγκη νά τό νοιώθω ή νά 'τό συλλογίζομαι όλη τήν ώρα. Είμαι Έλληνας, θέλοντας κι μή, ξέροντάς το κι μή. Και για νά νοιώσω βαθειά μερικά πράματα δέν πρέπει νά πολυσυλλογίζομαι τόν ελληνισμό μου· πάντα ελληνικό θά είν αυτό

πού κάνω· όταν είμαι βαθειά ταραγμένος, μελαγχολώ, δυναμώνει τή ταραχή μου [και πόσο χαίρομαι!] η γνώση πώς είμαι Έλληνας αν τύχη κι μ' έλθη εκείνη τήν ώρα, μικραίνει δηλαδή αδυνατίζει τήν ταραχή μου τό νά μπορώ εκείνη τήν ώρα νά νοιώσω γιατί κι πώς είμαι Έλληνας. Δέν είν ανάγκη νά τό θυμούμαι κάθε στιγμή τής ζωής μου. Πώς είμαι Έλληνας, μπορώ κι πρέπει νά μπορώ νά τό ξεχνώ κι από καμμιά φορά.»)

—

Για νά νοιώσω τόν εαυτό μου δέν είν ανάγκη νά έχω όλη τήν ώρα συνείδηση του εαυτού μου.

—

Μ' αρέσει νά νοιώθω καμμιά φορά πώς και εγώ είμαι ένας από τούς πολλούς [κι] πρακτικούς άρχοντες του ελληνισμού· και πρέπει νά περάση και από μένα ο ελληνισμός για νά προχωρήση. – Σάν ποταμός μεγάλος κι βαθύς τρέχει ο ελληνισμός μέ τούς άρχοντές του. Ο Ηράκλειτος έλεγε πώς δέν μπορεί κανείς νά λουσθή στόν ίδιον ποταμό· και όμως, άν κι τό νερό δέν είν τό ίδιο, ο ποταμός είν ο ίδιος και λέγεται Κηφισσός, Ιλισσός, Νείλος ή Μισσισιππής. Τό νερό δέν είν τό ίδιο μά έχει τά ίδια συστατικά (H^2O). Έτσι και τό νερό του ελληνισμού, τό νερό του ποταμού πού λέγεται Ελληνισμός, τό νερό αυτό πού είναι οι Έλληνες πού περνούν κι τρέχουν ο ένας ύστερα από τόν άλλο, δέν είν πάντα τό ίδιο· δέν τρέχουν οι ίδιοι Έλληνες, αλλά έχει τά ίδια συστατικά, αλλά τρέχουν

Έλληνες. — Έλληνες πάντα τρέχουν μέσα στο ποτάμι που γίνεται Ελληνισμός, και περνούν κι περνούν, γιατί είναι περαστικοί, μα ο Ελληνισμός μένει κι δεν περνά. (Κύτα κ' 25 Σεπτεμβρίου 1903.)

—

Μια εταιρία στας Αθήνας. Σκοπός α.) Να βγάλη βουλευταίς που να συλλογίζωνται αλλιώς από τους κοινούς. (βουλευταίς που να συλλογίζωνται τα Μακεδ.)

β.) Να συνδέση ταις εσωτερικαίς επίσημαις με ταις επίσημαις της έξω. (επίσημαις της άμυνας.)

γ.) Να συνεννοήται με Αλβανούς κι Αρμένιους (κι όλους τους χριστιανούς)

δ.) Να αναμορφώση το στρατό.

ε.) Να αναθρέψη τα παιδιά με αγάπη για την Ελλάδα.

—

Είμαι ένα κύτταρο: είναι αδύνατο το σώμα που είμαι εγώ ένα από τα κύτταρά του. Αν μείνω αδύνατος κι εγώ, θα περάσω μαζί με τους άλλους, χωρίς να σπρώξω, να δυναμώσω και τα άλλα κύτταρα, κι δυναμώνοντας αυτά να δυναμώσω το κορμί. Τώρα που περνά και από μένα η ζωή του μεγάλου κορμιού ας κάμω τη δουλειά μου καλά, γιατί και εγώ θα περάσω. Δηλαδή άμα περάση και από μένα η ζέστη, η ζωή του μεγάλου του κορμιού θα μείνω ξερός, κι πεθαμένος και θα κοπώ γιατί θα είμαι άχρηστος, κι θα πέσω από το κορμί. Μα το κορμί θα εξακολουθήση να ζη και χωρίς εμένα.

—

Η κοινότητα να κοιτάζη τα κοινοτικά του. Ας βγαίνουν βουλευτές, για να μην τύχη και θυμώση ο λαός αν του αφαιρέσουμε τον ψήφο. Μα οι βουλευτές ας μην κοιτάζουν τα εθνικά ζητήματα, ας κοιτάζουν τα επαρχιακά! Τα εθνικά να τα κοιτάζουν εκείνοι που μόνο αυτά βλέπουν, κι δεν έχουν να συλλογιστούν ούτε κοινοτικά ούτε επαρχιακά. —

—

Με την „Άμυνα" κάνω ένα ιστορικό γεγονός. Σ' όλους αυτούς που λέγω το μυστικό, κάνω κάποια εντύπωση και τους δένω κάπως.

—

Αν είμαστε ζωντανό έθνος δε θα κολλήσουμε στο πολιτικό σύστημα που μας μάθισαν. Το σύνταγμα κι οι βουλευτές είναι μια αρρώστια.
(δουλειά η μοίρα)
Ή θα μας σκοτώση μια ή θα ψοφήση κάποτε αυτή. Και θα ζήσουμε τότε με άλλο σύστημα πολιτικό που να μας έρχεται καλλίτερα. Πως χωρίς να μας ρωτήσουν, χωρίς να μάθουν καλά το φυσικό μας μας κόλλησαν βουλευτές κι συντάγματα;

—

Άλλα έθνη κερδίζουν πολιτείες κι χώρες. Και μεις σχεδόν [illegible] που έχουμε επάνω στη Μακεδονία. Και κείνα που έχουμε ~~κυρ~~ κυριέψει, και κείνα δεν τα κρατούμε. Φοβούμαστε μη μας πουν [illegible] [illegible]

8 47

Δὲ δουλεύω γιὰ τὴν κυβέρνηση, δουλεύω γιὰ τὸν ἑλληνισμό. Δὲν ἀγαπῶ τὴν κυβέρνηση, ἀγαπῶ τὸν ἑλληνισμό. Σιχαίνομαι τὴν κυβέρνηση, δὲ σιχαίνομαι τὸν ἑλληνισμό. Ἄρα συλλογίζομαι τὴν κυβέρνηση μίσητο· σηκώνομαι ὅταν νοιώθω τὸν ἑλληνισμό. Πονῶ γιὰ τὸν ἑλληνισμό· γιὰ τὴν κυβέρνηση μ' ἔρχεται καταφρόνια.

—

Je ne suis pas amusant, καὶ ὅποιος θέλει νὰ διασκεδάσῃ ἂς πάρῃ ἄλλους.

—

Οἱ Ἕλληνες ποὺ νοιώθουν τὸν ἑλληνισμό τους εἶναι καλοὶ γιατί εἶναι δυνατώτεροι ἀπὸ τοὺς ἄλλους· κι ὅπου κι ἂν βρίσκονται εἶναι τὸ κέντρο τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ σ' αὐτοὺς στρίβουν κι κοιτάζουν οἱ ἄλλοι· κι σ' αὐτοὺς στηρίζονται κι ἀκουμποῦν.

48

Τὰ χρώματα ἔχουν τόσες ἀμέτρητες nuances ποὺ δὲ μπορῶ νὰ βρῶ ὀνόματα γιὰ ὅλα. Βρίσκω ὅμως τὰ χρώματα ποὺ γράφω παρακάτω.

Κόκκινο (Ρούσο) – Ἄλικο.		rouge (roux.)
Κεραμιδί		brique
Πορτοκαλλί		orange
Τριανταφυλλί		rose
Καϊσί		abricot
Ροδακινί		pêche
Κίτρινο (αὐγό, ὤχρο) – ὠχρί		jaune
Ροδί		grenat
		thé
Κανελλί (Κρεατί) / καφετί, καστανό	brun – café	chair – chocolat
Χωματί		chatain beige
Γαλανός – μαβύς – θαλασσί		bleu (foncé).
Γαλάζιος (γαλαζόπετρα – οὐρανί)		bleu-ciel
Λουλακί		indigo
Βυσσινί – μόρικος	purpurin-pourpre	fraise (écrasée)
Πασχαλί		lilas
Μενεξεδί (μενεξεγί)		violet
~~Φιστικί~~, γολοχί		mauve

τσαγαλί (χρῶμα σάν τῆς ἐλιᾶς τόξυλο)

πράσινο, φιστικί	vert
	vert d'eau
σμαραγδί	aigue-marine
μαῦρο	noir
ἄσπρο	blanc
σταχτύ	gris
ἀσημί	gris-perle
μολυβί	gris-bleu
ὀπάλιο	opale
	crème
	ivoire

Μελιτζανί, μπλάβο